

CESTY
SPOLOČENSTVA
A DIALÓGU

ekkklesia

ek

Ako s polarizáciami

FRANTIŠEK	Harmónia protikladov
CHIARA LUBICHOVÁ	Vytvoriť priestor druhému s jeho odlišnosťami
GÉRARD ROSSÉ	Pavol a konfliktná situácia v Korinte
CARLOS GARCÍA ANDRADE, CMF	Nestratiť sa v labyrinte dualít
MASSIMO BORGHESI	Protikladnosť pólů u Romana Guardiniho
ANTONIO OLMI, OP	Dopĺňanie sa protikladov v tradičnom čínskom myslení
SAMEIRO FREITASOVÁ	Vietnam: Naučiť sa harmónii vzťahov
JENS-MARTIN KRUSE	Ako prežívam konfesijnú rozmanitosť
ADNANE MOKRANI	Skúsenosť medzináboženskej odbornej skupiny
M. REBECCHI, G. SIGNORINIOVÁ, M. SUERTE	Keď sa stretnú charizmy...
MARINA (ELSE) CASTELLITTOVÁ	Tridsať rokov v africkej „škole života“
PAT SANTOIANNIOVÁ	Formovanie komunitných lídrov
PAOLO ARCHIATI, OMI	Interkultúra v rehoľných komunitách
BEATRIZ ISOLOVÁ	Ikuméni
ADRIANA MASOTTIOVÁ	Správy zo sveta o synodálnom procese
IRENE RAOELISONOVÁ	#Spolu2023

CESTY
SPOLOČENSTVA
A DIALÓGU

ekkklesia

č. 2 - ročník 1 (2023/2)

Časopis *Ekklesia* je medzinárodným projektom. Vychádza v trojmesačných intervaloch v rôznych formách a jazykových verziách, počnúc talianskou. Vyjadruje a podporuje komplementárnosť charizmatického a služobného rozmeru Cirkvi vo svetle učenia Druhého vatikánskeho koncilu. Pozýva kráčať a spoločne sa angažovať v hľadaní spôsobov komunikácie evanjeliového posolstva dnešným mužom a ženám. Čerpajúc zo starých a nových chariziem, časopis sa obzvlášť obracia na kňazov, pastoračných pracovníkov, animátorov a ostatných, ktorí pracujú v oblasti cirkevného života, aby im slúžil ako zdroj inšpirácie, nástroj formácie či pomôcka pre pastoračné pôsobenie.

Medzinárodná redakcia

Hubertus Blaumeiser (riaditeľ),
Carlos García Andrade, CMF, Enrique Cambón,
Else Castellittová, Maria do Sameiro Freitasová,
Mervat Kelliiová, Oreste Paliotti, Heike Vesperová

Slovenská redakcia

Ludovít Pokojný (zodpovedný redaktor),
Miroslav Dancák, Cyril Dunaj,
Alena Piatrová

Konferencia
biskupov
Slovenska

Finančne podporené
Radou pre spoločenské
komunikačné prostriedky KBS
a kňazov z Hnutia fokoláre.

Preklad

Alexander Knorr, Jaroslav Mujgoš,
Ludovít Pokojný, Vladimír Stahovec,
Stanislav Ščerba

Jazyková korektorka

Zuzana Vandáková

Grafická úprava a sadzba

José Carlos Isla, Jozef Turlík, Peter Blaho

Vydavateľ

Vydavateľstvo Nové mesto, s. r. o.
Cablkova 10, 821 04 Bratislava
IČO: 31377424
www.nm.sk
ekkklesia@nm.sk
ISSN: 2730-0706

Tlač

Alfaprint, Martin

Podpora

Ročná podpora 20 €
IBAN: SK35 1100 0000 0029 4906 1968

Vydavateľstvo
Nové mesto

PAY by square

Za hranicami duálnej mentality

Hubertus
Blaumeiser

Stále si pamätám miesto, kde nám kňaz Silvano Cola, patrológ a psychológ s veľkým kultúrnym rozhľadom, ktorý by sa v tomto roku dožil 95 rokov, hovoril o potrebe prekročiť duálnu mentalitu. Bolo to v jednej mládežníckej ubytovni v horách Valais vo Švajčiarsku v druhej polovici 80. rokov minulého storočia. Dialóg s týmto veľkým znalcom histórie, kultúry a svedkom charizmy jednoty sme viedli niekoľkí kňazi a seminaristi.

Bol som kňazom len niekoľko rokov. Slová, ktoré nám vtedy Silvano hovoril, ma stále viac naplňali nezvyčajným svetlom a otvárali predo mnou široké obzory, ktoré ma však aj znepokojovali. Nezapadali totiž do mojich mentálnych kategórií, ktoré som získal klasickou katolíckou formáciou, a už vôbec nie do typických názorov vtedajších mladých ľudí, pre ktorých biela bola biela a čierna bola čierna. Dnes, o desaťročia neskôr a s mnohými životnými skúsenosťami, je pre mňa ľahšie pochopiť múdrosť, hĺbku a pravdu tých jeho slov. O to viac, keď vnímame svet a Cirkev, v ktorých sa množia polarizácie a odlišní ľudia sú zavrňovaní, diskvalifikovaní či odsudzovaní v mene vlastnej „pravdy“.

Silvanova argumentácia vychádza nielen zo zjavných historických faktov – stačí si spomenúť na nepretržitý sled krvavých vojen a ideologických zápasov –, ale aj z pevných teologických základov, ktoré sú v podstate dva. Prvým základom je pochopiť Boha Otca, ktorý je Absolútno, Všetko, ako toho, kto bdie nad Iným „v sebe“ (Synom) a v láske vytvára priestor aj pre iného „mimo seba“ (stvorenie). Druhý základ je pochopiť Syna, ktorý sa stal človekom a ktorý v okamihu svojho umučenia a smrti zostupuje do podsvetia hriechu, aby doň vniesol Lásku a uskutočnil tak univerzálne zmierenie. Samozrejme, zostáva tu priestor pre ľudskú slobodu, ktorá sa nemusí otvoriť a prijať tento dar – a v tom spočíva celá dráma príbehu. Avšak ak je to naozaj takto, tak potom sa duálna a neinkluzívna mentalita ukazuje ako obmedzená a v konečnom dôsledku aj ako neopodstatnená.

Skutočnosť, že na všetkých úrovniach – od tých makroskopických, ako je politika a vízia Cirkvi, až po vzťahy v každodennom živote – si naďalej nerozumieme, neprijímame sa a často zaujíname protikladné postoje, svedčí o tom, že sme ešte nepochopili, že sme stvorení na to, aby sme do seba prijali a v sebe bdeli nad druhým v jeho odlišnosti, aby sme sa s ním nechali stvárniť a obohatiť, a že ako kresťania sme povolani skloniť sa s láskou aj k tomu, čo je (alebo sa zdá byť) scestné, a vziať to na seba.

Bezpochyby ide o mentálnu, antropologickú, kategorickú a behaviorálnu¹ revolúciu, o stále nové „*conversio*“ nášho spôsobu bytia, myslenia a konania, ktoré je pre nás stále výzvou. Pápež František, rímsky biskup „povolaný z konca sveta“², nás už desať rokov pozýva a sprevádza v tejto revolúcii a obrátení, ktoré sa začína nami a našim životom a následne sa stáva aj reformou Cirkvi, ku ktorej kardináli vyzývali pred konkláve.

Ide o to, aby sme boli otvorení polarite³ a pluralite⁴ skutočnosti a neupadli do polarizácie⁵, naučili sa, že v logike procesov môžu nevyhnutné napätia priniesť život.

Práve tejto téme sa venuje toto číslo časopisu Ekklesia, pričom osobitnú pozornosť dávame vysoko aktuálnej otázke interkultúrneho porozumenia⁶ a prínosu východného myslenia do niektorých oblastí kresťanstva, ktoré do značnej miery ešte neboli preskúmané. Podobne by sme mohli preskúmať aj iné kultúrne svety, napríklad kozmovíziu Indiánov alebo múdrosť pochádzajúcu z Afriky.

Je samozrejmé, že toto číslo Ekklesie nemôže vyčerpať takú širokú tému polarizácií a interkultúry. Sme si vedomí tohto obmedzenia, ale dúfame, že tieto stránky dokážu otvoriť aspoň niektoré línie a ponúknuť podnety na zamyslenie, ktoré sa následne môžu pretaviť aj do spôsobov konania.

Na záver ešte jedna poznámka. Rozmanitosť nás neraz mátie a znepokojuje, niekedy aj zraňuje. Ak ju však prijmem pokorne, urobí nám obrovskú službu: rozbije škrupinu ega a otvorí nás mimo nás samých. Posunieme sa tak na inú úroveň: nie na úroveň jednoduchšej – a príliš často chladnej – konfrontácie myšlienok a riešení od stola, ale na úroveň vzťahu v priestore otvorenom láskou, v ktorom vanie Duch a ktorý sa tak stáva generatívnym, plodným, schopným skutočnej inovácie.

¹ Behaviorálny – týkajúci sa vonkajšieho správania subjektov podľa ich reakcií na stimuly, podľa vzťahov medzi podnetmi a reakciami.

² František, *Prvý pozdrav*, 13. 3. 2013.

³ Polarita – protihľadnosť, rôznosť v protihľadných koncoch.

⁴ Pluralita – mnohosť, početnosť, rozmanitosť.

⁵ Polarizácia – vyhrocovanie, vyostrovanie názorov.

⁶ Interkultúrny – osoby alebo skupiny ľudí z rôznych kultúrnych kontextov vstupujú do vzájomných komunikačných situácií často v rámci sociálno-historických fenoménov a ich spôsoby myslenia, modely správania a vnímania sa vďaka otvorenému dialógu navzájom ovplyvňujú a obohacujú.

Harmónia protikladov

Pápež František

Ak je kultúrna rôznorodosť správne chápaná, neohrozuje jednotu Cirkvi. Duch Svätý, poslaný od Otca a Syna, premieňa naše srdcia a robí nás schopnými vstúpiť do dokonalého spoločenstva Najsvätejšej Trojice, v ktorej jednote každá skutočnosť nachádza svoju identitu. Duch Svätý buduje spoločenstvo a harmóniu Božieho ľudu. Ten istý Duch je harmóniou – ako aj putom lásky medzi Otcom a Synom. Práve on vzbudzuje pestré a rôznorodé bohatstvo darov a zároveň buduje jednotu, ktorá nikdy nie je uniformitou, ale príťažlivou mnohotvárnou harmóniou. Evanjelizácia s radosťou uznáva tieto mnohoraké bohatstvá, ktoré Duch tvorí uprostred Cirkvi.

Koncil nám pripomína, že Cirkev je spoločenstvom na obraz Trojice (porov. LG 4. 13). Diabol chce, naopak, zasievať kúkoľ, burinu rozdelenia. Nepodľahnime jeho lákaniu, nepodľahnime pokušeniu polarizácie. Koľkokrát po koncile sa kresťania ponáhľali, aby si vybrali určitú časť v Cirkvi, a pritom si neuvedomovali, že tým trhajú srdce svojej Matky! Koľkokrát dali prednosť tomu, aby boli „fanúšikmi svojej skupiny“, a nie služobníkmi všetkých, aby boli skôr progresívnymi a konzervatívnymi než bratmi a sestrami, skôr „pracovními“ či „ľavicovými“ než Ježišovými; stavali sa do pozície „strážcov pravdy“ alebo „solistov novosti“ namiesto toho, aby sa uznali za pokorné a vďačné deti svätej Matky Cirkvi. Pán nás nechce takýchto. Všetci, všetci sme Božími deťmi, v Cirkvi sme si všetci bratmi a sestrami, všetci sme Cirkvou, všetci.

Ako úvod do témy tohto čísla prinášame tri krátke úryvky z prihovorov pápeža Františka. Prvý je z apoštolskej exhortácie *Evangelii gaudium* (č. 117), druhý z homílie pri príležitosti 60. výročia začiatku Druhého vatikánskeho koncilu (z 11. októbra 2022) a tretí z rozhovoru s redakciou amerického jezuitského časopisu *America Magazine* (Vatican News z 28. novembra 2022).

Polarizácia nie je katolícka. Katolík nemôže myslieť buď – alebo a všetko redukovať na polarizáciu. Podstatou toho, čo je katolícke, je a – a. Katolík spája dobré a nie až také dobré. Boží ľud je jeden jediný. Keď dochádza k polarizácii, nastupuje mentalita, ktorá rozdeľuje a ktorá uprednostňuje jedných a iných necháva bokom. Katolík je vždy harmóniou rozdielov. Ak sa pozrieme na to, ako pôsobí Duch Svätý, tak vidíme, že najprv vytvorí zmätok: spomeňme si na ráno v deň Turíc, na ten zmätok, čo tam vznikol. Následne vytvorí harmóniu. Duch Svätý v Cirkvi neredukuje všetko na jednu rovnakú hodnotu, všetko nemá rovnaký význam, ale vytvára harmóniu medzi rozdielmi protikladov.

Sila schopná prekonať všetky rozdelenia

Vytvoriť priestor druhému s jeho odlišnosťami

Chiara Lubichová

„Prijmajte sa navzájom, ako Kristus prijal vás, na Božiu slávu.“ (Rim 15, 7)

Toto je nové *Slovo života*, ktoré v našich srdciach opäť uvádza do pohybu bratskú lásku. Prečo však vyšlo z Pavlovho srdca? Rozdielne kultúrne a náboženské tradície členov prvých kresťanských spoločenstiev mohli spôsobovať ťažkosti pre ich harmóniu a jednotu. Spoločenstvá, ktoré vznikli napríklad v grécko-rímskej oblasti, tvorili ľudia pochádzajúci sčasti zo židovstva a sčasti z pohanstva, a preto mohli existovať predsudky a zaujatosť jedných voči druhým, najmä čo sa týkalo výkladu niektorých bohoslužobných pravidiel. Tak to bolo v prípade rímskej komunity, ktorej Pavol písal tento list.

Na prekonanie týchto ťažkostí nenachádzal účinnejšiu pomocku ako príklad Ježiša, ktorý bez rozdielu prijímal tých, ktorí pochádzali zo židovstva, ako aj tých, ktorí mali pôvod v pohanstve. Keďže prijali evanjelium a boli ním vykúpení, už tvoria jeden nový ľud. Preto ak to robil Ježiš, aj kresťania sa musia vedieť navzájom prijímať, hoci majú odlišné zmýšľanie.

„Prijmajte sa navzájom, ako Kristus prijal vás, na Božiu slávu.“ (Rim 15, 7)

Evanjeliá nám ukazujú Ježiša počas jeho pozemského života v postoji bezhraničného prijímania. Prijíma všetkých, najmä tých najmenších, bezbranných, ľudí na okraji spoločnosti. Dôvod, prečo ho vyhľadávajú aj verejní hriešnici a tí, ktorí sú ďaleko, je ten, že cítia, že on ich naplno prijíma.

Tento článok vznikol ako komentár k *Slovu života* na mesiac december v roku 1986 a dnes je zvlášť aktuálny. Ponúka kľúč k riešeniu početných polarizácií v cirkevnej, politickej a sociálnej oblasti, ako aj v našich každodenných spoločenstvách.

Nie náhodou Chiara Lubichová poznamenáva, že ide o „jeden z najťažších bodov kresťanského poslania, pretože je v rozpore s našou hriechom zranenou prirodzenosťou“.

Túto nekonečnú a prijímajúcu lásku nám ukazuje najmä počas svojho umučenia. Povzniesol sa ponad všetky naše nepochopenia, nevd'ak a zrady – ktoré videl a predvídal – a odpustil nám, prijal nás s nesmiernou láskou.

„Prijímajte sa nauzájom, ako Kristus prijal uás, na Božiu slávu.“ (Rim 15, 7)

Ježiš nám tak ukázal, že milovať znamená prijať druhého takého, aký je, a takým spôsobom, ako on prijal každého z nás. Prijímať druhého s jeho záľubami, s jeho predstavami, s jeho chybami, s jeho odlišnosťami. Znamená to urobiť mu v sebe miesto, odstrániť zo svojho srdca každú zaujatosť, odsudzovanie a inštinkt odmietnutia.

Dá sa povedať, že toto je jeden z najťažších bodov kresťanského posolstva, pretože je v rozpore s našou hriechom zranenou prirodzenosťou. Medzi sebou sme takí rozdielni, a navyše sme sebeckí a vo všeobecnosti voči sebe uzavretí. Inštinktívne máme sklon dištancovať sa od druhého alebo ho odmietnuť, pretože v ňom vidíme možné nebezpečenstvo pre svoju samostatnosť, svoje pohodlie, svoju existenciu. A v tomto neusporiadanom inštinkte majú svoje korene všetky zločiny proti človeku, ktorými dnes ľudstvo trpí: bratovražedné boje, vojny všetkého druhu, rasová marginalizácia, potraty, eutanázia a podobne.

Ježiša však poslal Otec, aby zachránil ľudstvo, celé ľudstvo, a aby zjednotil rodinu Božích detí. Ježiš to urobil tak, že nás prijal takých, akí sme. Tým, že prijal ľudstvo, chudobné a hriešne, zničil nenávisť, zbúral rozdelenia v tom zmysle, že do dejín vniesol novú silu, jedínú, ktorá je schopná spôsobiť, aby sme prekonali všetky svoje rozdelenia. A práve týmto spôsobom nesmierne potešil a oslávil Otca.

„Prijímajte sa nauzájom, ako Kristus prijal uás, na Božiu slávu.“ (Rim 15, 7)

Ako teda žiť toto *Slovo života*? Žíme ho tak, že budeme prijímať blížnych so všetkými ich právami (právo na život, prácu, spravodlivú mzdu, domov, slobodu a tak ďalej) a potrebami (potreba úcty, spravodlivosti, porozumenia, náklonnosti a iné). Toto Slovo nás žiada, aby sme prijali dieťa práve počaté v lone matky, človeka staršieho, chorého, chudobného alebo postihnutého, človeka na okraji spoločnosti, toho, kto je iný ako my. Žiada nás tiež, aby sme prijali aj protivníka, „nepriateľa“.

Toto *Slovo života* nám okrem toho hovorí, že nikdy neoslávime Boha viac, ako keď sa budeme snažiť prijať blížneho, pretože vtedy kladieme základy bratského spoločenstva a nič neprináša Bohu toľko radosti ako skutočná jednota medzi ľuďmi. Jednota – ako vieme – priťahuje Ježišovú prítomnosť medzi nás a jeho prítomnosť všetko premieňa.

Pristupujme teda ku každému blížnemu s touto túžbou prijať ho z celého srdca a skôr či neskôr s ním vytvoriť vzájomnú lásku.

Pavol a konfliktná situácia v Korinte

Slabosť agapé ako sila

Gérard Ross 

▲ Rozdiely a frakcie

Prv  list Korinťanom je nepochybne vynikajúcim oknom otvoren m do života raného spoločenstva, ktor  sa nachádzalo vo vnútornej situácii plnej konfliktov rôzneho druhu.

Po zvyčajných úvodných veršoch pozdravu a prejavov vďačnosti sa Pavol bez v hania dotkne prvého problému: „Lebo z domu Chloe mi o vás, bratia moji, oznámili, že sú medzi vami sv ry. Myslím na to, že ka d y z vás hovorí: ‚Ja som Pavlov‘, ‚Ja Apollov‘, ‚Ja zasa K fasov‘... Je Kristus rozdelen y?“ (1 Kor 1, 11 n.).

Ako reaguje apoštol na tieto vn torn  rozpory? Nestavia sa na rovnak  úroveň ako diskutujúci, nepýta sa, kto má pravdu a kto nie. J. N. Aletti píše: „To, o  om uvažuje, nie je obsah problému, ale  erv k, ktor y rozo iera ich múdrosť, nesúlad, ktor y v nich prebýva, pretože vedie k p yche, k nedostatku l s-ky, k nejednote, ktor  ohrozuje tkanivo cirkevnej štruktúry.“¹

Pri tejto príležitosti apoštol uvádza Kristov kr  , jeho logiku a motív, ktor y jedin y umožňuje vymaniť sa z pr l i ľudskej logiky, ktor  vedie k h dkam, presadzovaniu seba samého a tým k rozdeleniu. V súvislosti s konfliktnou situaciou v spoločenstve píše: „Ja som vám, bratia, nemohol hovoriť ako duchovn m², ale ako telesným... Vedť keď je medzi vami žiarlivosť a sv r, to nie ste telesn  a ne ijete len po ľudsky?“ (1 Kor 3, 1 – 3). To,  o Korinťanom chýba, je „Kristovo zm y lanie“ (2, 18). Chýba im logika Ukrižovaného, ktor y je zdrojom pravej m drosťi. Inými slovami, nezhody, ktor  medzi nimi vznikli, odhaľujú, že ich logika nebola v súlade s logikou ukrižovaného Ježiša; to znamená, že nebola v súlade s ich povolanim  ako pokrstených osôb, aby boli spolu-mŕtvi s Kristom (porov. Rim 6, 2 n.).

Mlad  komunita v Korinte za ivala vo svojom vnútri množstvo konfliktov, ktor  pochádzali z vytvorených frakcií, protichodných citlivostí a r znorodost  úloh a chariziem, ktor  sa ocitli v kol zii. Exeg ta Gérard Ross , docent na Univerzitetnom inštitúte Sophia (Loppiano, Taliansko), n m vysvetľuje, ako sa s týmito situaciami vyrovnal apoštol Pavol. Ten sa nevnucoval, ale zameral sa na zodpovednosť a opäť pozval spoločenstvo k štýlu vzkrieseného Ukrižovaného, teda k láske agapé. Zosúladenie rôznosti do jednoty a vyjadrenie jednoty v rôznych prejavoch nie je len ovocím ľudskeho úsilia, ale v konečnom dôsledku znamenim a dielom Ducha.

Z tejto krstnej skutočnosti Pavol vyvodzuje kresťanské správanie, „veľkonočnú“ etiku, ktorú možno zhrnúť takto: život v smrti, sila v slabosti. Tu je teda paradox, ktorý charakterizuje pokrsteného človeka; nesie v sebe znak Ukrižovaného, ktorého Boh vzkriesil. Takto vo veriacom rastie „nový človek“.

Rovnakú logiku nachádzame aj v Pavlovej apoštolskej činnosti: „Stále nosíme na tele Ježišovo umieranie, aby sa na našom tele zjavil aj Ježišov život“ (2 Kor 4, 10). „Moja reč a moje ohlasovanie nespočívali v presvedčivých a múdrych slovách, ale v prejavoch Ducha a moci, aby sa vaša viera nezakladala na ľudskej múdrosti, ale na Božej moci“ (1 Kor 2, 4).

Vo vzájomnej láske spoločenstvo, zakotvené v Ježišovej smrti, aktualizuje prítomnosť Zmŕtvychvstalého. Zatiaľ čo ak v ňom vládne nesúlad, prítomný Kristus sa „rozdeľuje“, je znetvorený a zdá sa byť nerozpoznateľný.

▲ Silní a slabí

Súperenie medzi frakciami v korintskej cirkvi nebolo jediným rozdelením, ktoré existovalo. Okrem škandálov, ktoré spôsobili individuálne nemorálne činy (1 Kor 5 – 6) alebo diskriminácie, ktorých príčinou bola sociálna nerovnosť medzi veriacimi (1 Kor 11), vznikol vážny prípad v súvislosti s otázkou mäsa obetovaného modlám a potom predávaného na trhu (1 Kor 10, 23 n.; Rim 14). „Silní“ veriaci, to znamená tí, ktorí si uvedomovali slobodu vyplývajúcu z evanjelia, súdili „slabých“, to znamená svedomitých veriacich, ktorí sa neodvážili jesť mäso zasvätené pohanským božstvám.

Pavol nespochybňuje slobodu „silných“, pretože majú pravdu a on sám sa počíta medzi silných (porov. Rim 15, 1). Rovnako si je vedomý, že slabí sú skutočne slabí. Apoštol však silných karhá: hoci sloboda, ktorá vyplýva z evanjelia, je vzácnym dobrom, to, čo oni robia, nezodpovedá srdcu evanjelia: „Poznanie nadúva, kým láska buduje“ (1 Kor 8, 2). Pavol nežiada silných, aby korigovali slabých, ale aby sa stali slabými spolu so slabými: takto sa má žiť sloboda získaná od Krista. Jasne to vyjadruje v *Liste Rimanom*: „My silnejší sme povinní znášať slabosti slabých a nehľadať záľubu sami v sebe“ (Rim 15, 1). Získaná sloboda spočíva v možnosti milovať bez hraníc (porov. Gal 5, 13). Pavol kondenzuje originalitu pojmu slobody v nasledujúcom paradoxe: „slobodný voči všetkým“, a teda bez toho, aby ma niečo obmedzovalo, „stal som sa sluhom všetkých“, (1 Kor 9, 19). Alebo ako to vyjadruje na inom mieste, „pre všetkých som sa stal všetkým“ (1 Kor 9, 22): je to vlastnosť lásky, ktorá je schopná otvoriť sa solidarite, teda univerzálnosti.

▲ „Zákon Ducha“: Agapé

Dotkneme sa ústredného bodu Pavlovej etiky, to znamená dôležitosti agapé, božského daru, ktorý Duch Svätý vkladá do srdca veriaceho človeka, čo je zároveň základnou úlohou samotného Ducha.

Kresťan je vedený Duchom, a teda je pozvaný, aby kráčal podľa Ducha (Gal 5, 18; Rim 8, 14). Pavol používa výraz „zákon Ducha“ (Rim 8, 2), ktorý možno chápať ako zákon, ktorý

je tým istým Duchom, ktorý hýbe veriacim. Tento zákon sa konkretizuje v agapé vloženom do srdca, ktoré predstavuje osobnú a zjavenú požiadavku Ukrižovaného.

Je zrejmé, že apoštol nepopiera význam agapé pre osobný život každého veriaceho, pre jeho vývoj smerom k ľudsko-duchovnej zrelosti. Pripomínam jeho výčitku Korinťanom: „Nemohol som vám hovoriť ako duchovným, ale ako telesným, ako nedospelým v Kristovi. Mlieko som vám dával piť namiesto pevného pokrmu“ (1 Kor 3, 1 – 2). I keď Pavol nezabúda kritizovať ich infantilnosť vo viere, pristupuje k nim ako k dospelým, teda ako k zodpovedným ľuďom. Hoci je niekedy nútený dôrazne ich napomínať, nikdy im nič neprikazuje, neodkazuje svojich čitateľov na predpisy Zákona, podľa ktorých by mali žiť.

Nie náhodou apoštol nikdy nepredstavuje Ježiša ako zákonodarcu, neodkazuje čitateľa na Majstrovo učenie, ale na jeho správanie ako *kenózu*, uponíženie sa, ktoré vrcholí v jeho vernosti až po smrť na kríži kvôli ľuďom: „Poznáte milosť nášho Pána Ježiša Krista, že hoci bol bohatý, stal sa pre vás chudobným, aby ste sa vy jeho chudobou obohatili“ (2 Kor 8, 9). „Zmýšľajte tak ako Kristus Ježiš: On, hoci má božskú prirodzenosť... zriekol sa seba samého...“ (Flp 2, 5 a n.) a tak ďalej.

Pre Gréka je kritériom hodnotenia racionálna logika, pre Žida je to Zákon a pre kresťana agapé: „Modlím sa za to, aby vaša láska (agapé) čoraz viac rástla v pravom poznaní a vo všestrannom chápaní, aby ste vedeli rozoznať, čo je lepšie...“ (Flp 1, 9 – 10).

▲ Rozdiely a rivalita

Pavol musel riešiť ďalšiu konfliktnú situáciu Cirkvi v Korinte. Dalo mu to príležitosť objasniť, že duchovný rast veriaceho k osobnej zrelosti sa najlepšie realizuje v cirkevnom rozmere: realizovať jednotu, ktorá je základom Cirkvi, v bratskom spoločenstve. Konflikt je spôsobený nevyhnutnými rozdielmi a súperením v dôsledku rozmanitosti funkcií v spoločenstve. Vskutku, v 1 Kor 12 – 14 sa Pavol obracia na Cirkev, v ktorej sa nielenže množia rôzne charizmy, čiže dary Ducha Svätého pre život Cirkvi, ale tá istá charizma môže byť udelená množstvu veriacich, čo núti apoštola vnieť do zhromaždenia poriadok: nie prorokovať alebo hovoriť jazykmi všetci naraz, ale jeden po druhom! (porov. 1 Kor 14, 26. 40). V Cirkvi teda nechýbajú negatívne mienky a nezhody.

Ako apoštol reaguje na túto konfliktnú situáciu? Jeho prvým záujmom je posilniť v Korinťanoch vedomie Božieho činiteľa, ktorý je pôvodcom ich jednoty, keď sú začlenení do jedného Kristovho tela: Ducha Svätého. Práve konfliktná situácia Korinťanov vysvetľuje Pavlovo výnimočné zdôrazňovanie dôležitosti pôsobenia Ducha Svätého, božského zdroja spoločenstva a garanta rozmanitosti v spoločenstve. V tejto súvislosti je výrečná malá štatistika: vo veršoch 1 Kor 12, 1 – 13 spomína Ducha Svätého jedenásťkrát, z toho sedemkrát vo formulácii: „jeden a/alebo ten istý Duch“.

Je zrejmé, že kresťanská realita, teda cirkevná realita má svoj pôvod v Jedno-trojičnom božskom princípe, ktorý vytvára spoločenstvo ako lokálne vyjadrenie jedinej Cirkvi, Kristovho tela. Vyjadruje to v 1 Kor 12, 13: „My všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo.“ V tomto texte apoštol používa formuláciu – „Židia alebo Gréci, otroci alebo slobodní“ –, ktorá sa nachádza aj v Gal 3, 28,

kde sa potvrdzuje prekonanie diskriminácie, zatiaľ čo v našom texte Pavol chce potvrdiť existenciu plurality v jednom tele.

Jednota Cirkvi teda nie je výsledkom ľudského úsilia, ale je darom, ktorý musia členovia spoločenstva uskutočňovať. Agaesse píše: „Cirkev nie je výsledkom bratskej lásky kresťanov k sebe navzájom; skôr je jej zdrojom...; (bratské) spoločenstvo nevzniká z iniciatívy predtým posvätených kresťanov, ale pochádza z pôsobenia a prítomnosti Krista, vteleného Slova, vo všetkých. Je to on, kto zhromažďuje, on, ktorý nás zjednocuje so sebou, zjednocuje nás navzájom“³.

Jednota tiež predchádza rozmanitosť, ale zároveň si ju aj vyžaduje. Apoštol rozvíja známy príklad tela a údov (1 Kor 12, 12 n.), pričom sa inšpiruje apologetikou Menenia Agrippu⁴. Pavol začína takto: „Ako je jedno telo a má mnoho údov, ale všetky údy tela sú jedno telo, hoci je ich mnoho, tak aj Kristus“ (1 Kor 12, 12). Ako záver by sa dalo očakávať: „tak aj spoločenstvo“. V tejto vete však Pavol spája sociálnu realitu spoločenstva s jeho sviatostným – Kristovým rozmerom, o ktorom sa zmienil už skôr, keď hovoril o Eucharistii ako o sviatosti jednoty: Jeden v mnohých (porov. 1 Kor 10, 16 n.).

Ďalším bodom, ktorý Pavol rád zdôrazňuje, je, že prijaté dary Ducha nie sú primárne určené na osobné posvätenie, ale na „budovanie“ spoločenstva. Z toho vyplýva dôležitosť vštepovať členom cirkevné, komunitné vedomie, ktoré si vyžaduje prekonanie prirodzeného inštinktu egocentrizmu (zameranosti na seba): osobný rast sa uskutočňuje v sebadarovaní, ktoré je nevyhnutne potrebné na to, aby sa v Cirkvi prejavila Kristova tvár. O tom, do akej miery si apoštol cení tento cirkevný rozmer, svedčia už početné výslovné odkazy na tému užitočnosti alebo budovania Cirkvi: 1 Kor 12, 7. 21. 25; 14, 3. 4. 5. 12. 17. 19. 26. Všetko musí slúžiť na budovanie (porov. 1 Kor 10, 23). V Pavlovej perspektíve nikto nie je zbytočný alebo ho nemožno považovať za pasívny subjekt; charizmy nie sú dary vyhradené pre hierarchiu alebo pre zakladateľov náboženských hnutí.

„Je potrebné, aby Pneuma a jeho charizmy viedli a potvrdzovali cirkevnú štruktúru v súdržnosti a v spoločnom harmonickom raste.“⁵ Odtiaľ pramení aj Pavlovo neustále spomínanie vo všetkých jeho listoch na ten Boží dar, ktorým je agapé, ktorý treba prežívať ako základnú skutočnosť na prekonanie rôznych konfliktov v spoločenstve.

▲ Agapé: Princíp jednoty u rozmanitosti

Nemožno považovať za náhodu, že Pavol vložil takzvaný „hymnus na lásku“ (1 Kor 13) priamo do centra argumentácie o používaní chariziem (1 Kor 12 – 14). Agapé je „cesta *pour excellence*“ (1 Kor 12, 31), a to nielen na prekonanie žiarlivosti a rivality v spoločenstve, ale ako vlastnosť samotného bratského spoločenstva v jeho naplnení.

„Hymnus na lásku“, hoci bol možno zložený pri inej príležitosti, má svoje miesto ako zjednocujúci prvok v súčasnom kontexte používania chariziem a následného konfliktu, ktorý by mohol vzniknúť medzi členmi spoločenstva vzhľadom na ich rôznorodosť a mnohorakosť. R. Penna to výstižne zhrnul: „Konkrétne v kontexte úvahy a výzvy k harmonickej koexistencii, ba viac, k vlastnej spolupráci rôznych chariziem v Cirkvi (kapitoly 12 – 14), Pavol vkladá túto stránku⁶, aby naznačil *najlepšiu cestu pre všetkých* (12, 31b); akoby chcel

povedať: ak charizmy svojou povahou predstavujú prvok diferenciácie v Cirkvi (a niekedy aj diverzifikácie), agapé je na druhej strane zjednocujúcim, stmelujúcim prvkom⁷⁷. Vzhľadom na rozmanitosť má teda agapé ako princíp jednoty dvojakú funkciu: „Na jednej strane privádza rozmanitosť späť k jednote; na druhej strane nejakým spôsobom dosahuje šírenie jednoty v rozmanitosti.“⁸

▲ Paulova stratégia u konfliktných situáciách

Na záver by som sa chcel zmeniť a zvýrazniť Pavlovu stratégiu, ktorou chcel presvedčiť čitateľa a prekonať konfliktnú situáciu v korintskej komunite. Nedáva príkazy, nevnucuje svoju vôľu, ale snaží sa byť presvedčivý, aby získal súhlas a tým aj nevyhnutnú reakciu zodpovedného správania sa. To však nebráni tomu, aby sa ku Korinťanom správal ako k nezrelým veriacim, ktorí sa správajú ako „telesní“, neschopní prijať pevnú potravu „duchovnej“ múdrosti agapé.

Ježiš aj Pavol, aby presvedčili svojich poslucháčov, využívajú obrazy z každodenného života (podobienstvá) alebo z prírody (fyzický organizmus). Zámer je rovnaký: prinútiť zdravý rozum, aby prijal logiku Ježišovho Boha, ktorá sa zdravému rozumu nezdá logická.

Metafora fyzického tela rozvinutá v *1 Kor 12, 4 – 21* je úplne logická; ak ju aplikujeme na cirkevnú skutočnosť, stáva sa zrejším, že jej základná jednota si vyžaduje nevyhnutnú mnohorakosť a rozmanitosť funkcií (chariziem), a teda ich užitočnosť pre „budovanie“ Cirkvi, ktorá je predobrazom Kristovho tajomstva.

Z *1 Kor 12, 22 n.* vyplýva, že prirovnanie sa týka rôzneho docenenia jednotlivých údov tela, teda nerovnosti medzi nimi: sú slabšie, hanebnejšie údy a iné, ktoré sú viac ctené a vážené, ale všetky sú rovnako potrebné. Vskutku „údy tela, ktoré sa zdajú slabšie, sú nevyhnutne potrebné“ (*1 Kor 12, 22 n.*). V tomto bode sa zdá byť metafora trochu vynútená. Apoštol totiž pojmom „slabosť“ (*astheneia*) znovu zavádza inú stupnicu hodnôt. Toto slovo patrí do bohatého sémantického poľa v Pavlových listoch. Máme tu slabosť Ukrižovaného, ktorého vzkriesila Božia moc (*2 Kor 13, 4*), osobnú skúsenosť sily v slabosti (*2 Kor 12, 9 n.*), apoštolskú slabosť, ktorá dáva priestor pôsobeniu Ducha (*1 Kor 2, 3 – 5*), slabosť ako silu agapé, ktorá je solidárna s tými, ktorí sú svojím vzdelaním alebo prirodzenosťou slabí (porov. *1 Kor 8, 7 n.*), vlastnosť Boha, ktorý si vyberá slabých, aby sa cez nich zjavil a konal (*1 Kor 1, 28*), a následné konanie apoštola, ktorý sa stáva slabým s tými, čo sú slabí (*1 Kor 9, 22*).

Slabosť sa takto stáva pozitívnym prvkom v rebríčku hodnôt viery. A v *1 Kor 12, 24 – 26* apoštol uzatvára: „Boh telo vyvážil tak, že slabšiemu údu dal väčšiu česť, aby nebola v tele roztržka, ale aby sa údy rovnako starali jeden o druhý. Ak teda trpí jeden úd, trpia spolu s ním všetky údy, a ak vychvaľujú jeden úd, radujú sa s ním všetky údy. Vy ste Kristo-

vo telo a jednotlivo ste údy“ (1 Kor 12, 24 – 26). „Slabosť“ agapé ako sila „zjednotiť sa“ s bratom je základným prvkom prekonávania vnútorných konfliktov v spoločenstve a zároveň zdôrazňuje to, čo tvorí jeho hlbokú identitu: prítomnosť Zmŕtvychvstaleho ako prameň jednoty Cirkvi.

---

¹ *Sagesse et Mystère chez Paul*, v *La Sagesse biblique de l'Ancien au N.T.*, «Lectio Divina» 160, Cerf, Paris 1995, s. 363.

² To znamená vedenými Duchom Svätým.

³ *Commentaire de la Première Epître de S. Jean*, Edícia Sources chrétiennes 75, Cerf, Paris 1961, s. 87.

⁴ Pozri Titus Livio, *Storia di Roma II*, s. 32-33.

⁵ R. Penna, *Paolo, Scriba di Gesù*, EDB, Bologna 2009, s. 165.

⁶ „Hymnus na lásku“ (kap. 13).

⁷ R. Penna, *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia*, Ed. Paoline, Cinisello Balsamo 1991, s. 581.

⁸ Y. Congar, *Mysterium Salutis*, zv. 7, Queriniana, Brescia 1972, s. 477.

Nestratiť sa v labyrinte dualít

Darovat' sa druhému a... prijať sa cez neho

Carlos García
Andrade, CMF

Rozmanitosť
a pluralita je
nevyhnutná
skutočnosť
a neustála výzva
v živote jednotlivcov
a spoločnstiev.
Ako skĺbiť Jedno
s mnohými? Ako
nájsť jednotu
schopnú integrovať
rozmanitosť?
Ako sa vyrovnáť
s negovaním, čo
pochádza z hriechu?
Autor skúma rôzne
spôsoby prístupu
k tejto súčasti našej
existencie. Z toho
vyplýva dôležitosť
spoločenstva, ktoré
má svoj oporný bod
v kenotickej láske:
láske, ktorá dávaním
a prijímaním dokáže
vyvolať vzájomnosť
a spoločenstvo.

Ľudsky prežívaná realita často vykazuje dualitu, dvojitosť – a túto skutočnosť je ťažké pochopiť. Jeden z najťažších rébusov predstavuje práve odpovede poznačené dualitou, teda odpovede, v ktorých navrhované tézy musia byť okamžite vyvážené opačnými tvrdeniami. Akoby nás úprimné hľadanie pravdy nevyhnutne viedlo k tomu, že namiesto jedných dverí, ktoré treba otvoriť, nájdeme dvojce, a niekedy dokonca protichodné. Sú to vždy akoby predposledné odpovede, až sa človeku zdá, že nie je možné dospieť k jedinej definitívnej odpovedi.

Táto vlastnosť charakterizuje mnohé aspekty nášho života. Sme telo, ale aj duša. Považujeme sa za jednotlivcov, jedinečných, ale zároveň je náš život poznačený príslušnosťou k skupinám a sme nemysliteľní bez puta, ktoré nás spája s rodinou, rodom, kmeňom, krajinou, ľuďmi. Ľudská bytosť sa prejavuje ako muž a žena, a to nehovorím len o rozdielnom pohlaví, ale aj o odlišných dimenziách, ktoré sa týkajú všetkých. Často nás rozruší aj súlad medzi konkrétnym a univerzálnym horizontom, čo objavíme vo svojom vnútri.

Obe strany sa teda nezriedka dopĺňajú. Sú ľudia, ktorých priťahuje kontemplácia, ako aj tí, ktorí dávajú prednosť činnosti; jeden miluje reč, druhý ticho; jeden hľadá na efektívnosť, druhý na estétiku. Jeden chce intelektuálnu činnosť, druhý experimentálnu. Sú to obohacujúce duality.

Duality sú však často aj v napätí, sú protikladné, nehodia sa k sebe. A to nám spôsobuje bolesť. Na jednej strane skutočnosť koexistencie týchto dvoch dimenzií, ktoré svojou polaritou poznačujú veľkú časť toho, čím sme alebo čo robíme, nás núti uvedomiť si, že musia byť nejakou kompatibilné. Na druhej strane existujú aj

duality, ktoré sa akoby navzájom vylučujú a dostávajú sa do konfliktu. Napríklad syntéza medzi dobrom a zlom sa nezdá byť možná. A z toho vyplýva dráma našej existencie. Sme jediné racionálne bytosti schopné viesť dialóg, nadväzovať trvalé priateľské vzťahy s inými, ale niekedy sa necháme unášať vetrom vášni a stávame sa iracionálnymi, násilnými, agresívnymi. Sme život, ale aj smrť. Dejiny sú plné krvi, ktorá tečie z týchto konfrontácií.

A tu je potrebné rozlišovať. Nie je totiž ľahké prijať pluralitu. Možno preto, že podvedome túžime po jednoznačných, jednoduchých riešeniach, ktoré môžu poslúžiť všetkým. Rozmanitosť sa nám zdá ako synonymum chaosu a vraj len zuniformovaná jednota by mohla nasýtiť náš smäd po záchrane, istote a poznaní. Možno sa tu objavuje grécko-rímsky koreň západného myslenia, veľmi odlišného od toho východného, ktoré je štedrejšie a prívetivejšie. Na druhej strane by bolo nesprávne myslieť si, že úplný protiklad, čiže úplná nezlučiteľnosť dvoch skutočností, *by vyjadrovala prirodzenosť vecí* (všetko, čo Boh stvoril, je samo osebe dobré, metafyzické zlo neexistuje). *Skôr to treba pripísať rozhodnutiam slobodnej vôle*, ktorá sa môže dopustiť aj omylov.

Ide o dve oblasti myslenia, ktoré treba vždy rozlišovať. Nakoniec nás tieto duality privedú k rozhodujúcim otázkam. Ako skĺbiť Jedno s mnohými? Ako nájsť jednotu schopnú integrovať rozmanitosť? Ako sa vyrovnáť s negovaním, čo pochádza z hriechu?

V priebehu storočí boli rôzne pokusy, ako vyriešiť túto ťažkopádnu dualitu.

▲ Vylučujúce riešenie

V dejinách ľudského myslenia nie je ťažké nájsť vylučujúce odpovede. Niektorí požadujú *bud'* – alebo a snažia sa vyriešiť problém duálnej reality rozhodným roz'atím na dvoje. Podľa tohto prístupu, ak vnímame skutočnosť ako duálnu, to nie je prejav našej obmedzenej schopnosti pozeráť sa alebo hodnotiť, ale jednoducho vyjadruje to, ako veci sú. Skutočnosť sama osebe je duálna, pretože vzniká – podľa tohto prístupu – z dvoch protikladných a nezlučiteľných princípov. Riešenie je jednoduché: stačí odstrániť jeden z týchto dvoch pólov.

Z duality sa tak dostávame k dualizmu. Potvrdiť jeden aspekt reality teda znamená poprieť opačný aspekt. A keďže často nie je ľahké pochopiť, prečo by mal rozpor medzi A a B vytvárať protiklad a nezlučiteľnosť, zaťažší sa tento rozpor morálnym úsudkom: A je dobré, B je zlé. A preto len A má právo na existenciu a B musí zaniknúť. To je však omyl, respektíve pasca pre myslenie. Zjavný morálny protiklad medzi dobrom a zlom sa tu používa ako ospravedlnenie tohto dualistického prístupu.

Zdá sa teda, že pluralitné rozdiely by mali mať hlbší, metafyzický dôvod, a to v permanentnej vojne: hmota proti duchu, telo proti duši, muž proti žene, jednotlivec proti skupine. Alebo náboženský dôvod: existuje Boh dobra, ktorý vedie večný boj proti Bohu zla (mazdeizmus, manicheizmus). Nemôžeme tu zachádzať do podrobností, ale tieto riešenia z intelektuálneho hľadiska majú tú chybu, že sú lenivé a povrchné. Tí, ktorí obhajujú existenciu Boha Dobra proti Bohu Zla, si zrejme neuvedomujú, že táto forma chápania božstva popiera seba samu. Dve skutočnosti, ktoré sú obe „nekonečné“, sú zjavným protirečením, pretože povedať o nejakej skutočnosti, že je nekonečná, znamená povedať, že

nehraničí s ničím, nič nie je schopné obmedziť ju. Avšak dve takéto skutočnosti by sa nevyhnutne navzájom obmedzovali, takže nazvať ich nekonečnými je absurdná téza, rovnako ako je absurdné chápať „božstvo“ týmto spôsobom.

Podobne sa dá povedať, že jedna stvorená skutočnosť, ktorá vylučuje iné stvorené skutočnosti, pretože ich považuje za úplne nezlučiteľné so sebou samou, znamená, že nie je schopná vnímať časť pravdy a dobra prítomnú vo vylúčenej časti (už len tým, že je božským stvorením), čím deklaruje svoju slepotu, svoj intelektuálny nedostatok.

▲ Riešenie, pri ktorom je dualita iba zdanlivá

Akceptujúc rozmanitosť, ako sa javí navonok, niektorí popierajú, že by mohla mať hlboké korene. Vychádzajúc zrazu z metafyzickej úrovne tvrdia, že negácia nemá opodstatnenie, je tam iba nedostatok. Napríklad diera v stene nie je nič iné ako chýbajúci múr, a keď niečo chýba, tak je to iba nedostatok. Akosi zo strachu pred dualitou popierajú, že by mohla existovať negácia bytia: nebytie. Dualita však neznamená neustále a čisté protirečenie. Aj v rozmanitosti existuje protiklad. Ten či onen spôsob, tá či oná farba. Popieranie duality s alibistickým tvrdením, že opačná skutočnosť je len virtuálna, nezodpovedá skúsenosti toho, ako sme stvorení.

Ďalším spôsobom, ako zamaskovať zjednocujúcu schopnosť duality, je dialektické myslenie. V skutočnosti by bol protiklad medzi A alebo B len zdanlivý: B by bol len iný spôsob bytia A, ktoré musí zmutovať do B, aby sa možno stalo väčším, vyvinutejším, pevnejším A (A+). Zvyčajne sa pre toto vylučujúce chápanie používajú morálne argumenty. B, ktoré by sa javilo ako duálny protiklad k A, je v skutočnosti len etapou vnútorného procesu A, aby sa A stalo A+. Tieto riešenia však zavádzajú, pretože zbavujú dualitu jej charakteru negácie (absolútnej alebo relatívnej) a menia ju na metamorfózu, čiže na etapu vývoja, ako sa to deje v prípade motýľov, ktoré sa rodia z „negácie“ húsenice.

▲ Riešenie, ktoré sa uzdáva odpovede

Stáva sa, že tvárou v tvár ťažkostiam pri prekonávaní duality ju niektorí prijímajú ako nevyhnutnú realitu, ktorá je výsledkom našej stvoriteľskej obmedzenosti. A akékoľvek možné riešenie konfliktu odkladajú do neurčitej budúcnosti. Ich reakcia sa snaží aktuálne zaručiť priestor a slobodu pre rôzne možnosti. Jediné, čo je k tomu potrebné, je znásobiť toleranciu a rešpekt. Je to síce pekné riešenie, ale nedostatočné. Tolerancia dnes nestačí, pretože môže byť maskou na zakrytie ľahostajnosti. A nestačí ani preto, že vzhľadom na vzájomnú závislosť sa problémy týkajú všetkých a nestačí teda iba „nechať priestor“. Je potrebné sklbiť dualitu, čiže pluralitu, mnohorakosť, zjednocujúcim spôsobom, ktorý umožní spoločne napredovať k niečomu novému.

▲ Kresťanská odpoveď na dualitu: Skúsenosť spoločenstva

Riešenie tohto problému bolo medzi nami už od začiatku kresťanstva, ale počas storočí sa naň zabudlo. Chcem tým povedať, že odpoveďou na skúsenosť duality je skúsenosť spoločenstva. Ba dokonca dualita je dôvodom existencie spoločenstva. Sme takí odlišní, takí mnohorakí, lebo sme Bohom povolaní k tomu, aby sme existovali ako spoločenstvo. Samozrejme, ide o veľmi zvláštne spoločenstvo, ktoré má svoj pôvod a najvyšší vzor v spoločenstve božských Osôb, v trojičnom spoločenstve, do ktorého sa Boh rozhodol uviesť nás prostredníctvom Ježiša a svojho Ducha.

Toto spoločenstvo bolo dlho zanedbávané, pretože sa nemohlo presadiť kvôli klasickému základu kultúry: kvôli pojmu „substancia“, ktorá sa chápala prevažne individualisticky a egocentricky. Ak sa spoločenstvo chcelo rozvíjať, potrebovalo uprednostniť postoj darovania, ktorý nie je vylučujúci (*bud' - alebo*), ale inkluzívny (*a - a*). Jednota, ktorá sa rodí zo spoločenstva, si nevyžaduje jednotvárnosť, uniformnosť, ale vzájomnosť darovania medzi rôznymi skutočnosťami. A práve to je cesta k nemonistickej jednote a nedualistickej dualite. Vo vzájomnom darovaní si osvojím odlišnosť druhého a druhý si osvojí moju osobitosť. A nielen to. Ja, ktorý som sa snažil odovzdať druhému svoju odlišnosť, ju cez dynamiku vzájomného obdarovania dostávam od druhého naspäť, ale obohatenú o jeho odlišnosť, a ja mu vraciam jeho odlišnosť, ktorou ma obdaroval, ale obohatenú o moju odlišnosť. Týmto spôsobom je jeho odlišnosť aj mojou – a naopak.

Takto vnímaná a prežívaná rozmanitosť nie je zdrojom konfrontácie alebo konfliktu, ale vzájomného obohacovania. Preto je jednota s rozmanitosťou nielen zlučiteľná, ale *si ju vyžaduje*, inak to nie je jednota schopná vývoja. Toto predstavuje zvláštnosť jednoty osôb, v ktorej sú jednota a odlišnosť spolu-pôvodné. Musíme však jasne povedať, že takáto jednota má svoj kľúčový princíp: kenotickú lásku, ktorá dáva ako prvá, ktorá vie darovať aj život a je schopná vyvolať vzájomnú odpoveď: vzájomný láskyplný dar. Len tá láska, ktorá je osvietená Ježišovou paschálnou dynamikou, je schopná rásť a priniesť svoje nečakané ovocie: Boh, ktorý prebýva vo mne, sa spojí s Bohom, ktorý prebýva v tebe, a tak obdržíme dar Boha prítomného medzi nami. S ním je potom všetko možné. Dualita sa tým stáva možnosťou spoločného rastu. A vďaka tomu vyjdeme z bludiska.

Kľúč k interpretácii života a histórie

Protikladnosť pólův u Romana Guardiniho

Massimo Borghesi

Romano Guardini, filozof náboženstva, počas dvadsiatich rokov uvažovania rozvinul „nové myslenie“ – všíma si protikladnosť pólův, ktoré charakterizujú ľudský život a chápanie reality. Jeho bohatý a výstižný prístup, ktorý výrazne ovplyvnil intelektuálnu formáciu pápeža Bergoglia¹, má čo povedať v kontexte dnešných napätí a protikladov. To, čo odlišuje Cirkev, je schopnosť „zhody protikladov“. V nej – tvrdí Guardini – „sa nachádzajú všetky druhy ľudských typov, ale ona nie je obsiahnutá v žiadnom z nich“; „v nej je niečo, čo je nad všetkými štruktúrami a ich protikladmi.

V roku 1925 Romano Guardini publikoval *Der Gegensatz. Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten (Protikladnosť pólův. Pokus o príspevok k filozofii konkrétneho živého)*, svoje základné dielo filozofickej antropológie². Je výsledkom dlhého obdobia jeho skúmania. Dvadsať rokov úvah a korekcií ho nakoniec priviedli k „novému mysleniu“, o ktorého originalite si bol plne vedomý. Konečný produkt sa javí ako rieka, ktorá zbiera mnohé prítoky: vypracovanie vlastnej biografie poznačenej melanchóliou, model psychologických polarít, koncepcia katolicizmu ako *coincidentia oppositorum*, návrh integrálnej antropológie, ktorá spája afektivitu a racionalitu, nádej ponúknuť dialogický príspevok v povojnovom svete poznačenom hlbokými roztržkami. Toto všetko je *Der Gegensatz (Protikladnosť pólův)*.

Guardini vo svojej knihe predkladá „systém typológií“, systém základných ideálnych typov, ktoré sú základom každého možného chápania sveta. Typologický rámec, podobne ako v Simmelovej a Jaspersovej filozofii života, je odvodený od napätia medzi pólmi, od striedavého pohybu protikladov, čo tvorí dušu a ohnisko konkrétnej živej bytosti, ktorou je človek.

Celé ľudské žitie v jeho celku, ako aj v jeho konkrétnych aspektoch, bez ohľadu na jeho presnejší kvalitatívny obsah a jeho konkrétne funkcie, aby bolo živé, je štruktúrované na základe protikladov. Fenomén protikladov je základnou črtou ľudského života. Bez ohľadu na to, o aký fenomén ide – anatomicko-fyziologický alebo emocionálny, intelektuálny alebo vôľový, individuálny alebo sociálny –, skutočnosť protikladov je základným štruktúrnym a operatívnym znakom ľudského života³.

▲ Akoby nová tabuľka kategórií

Po dlhých úvahách je autor presvedčený, že našiel – podobne ako Kant s tabuľkou kategórií – celkový súbor protikladov:

V priebehu mnohých rokov som na základe individuálnych pozorovaní a úvah objavil niekoľko konečných protikladných skutočností. Som presvedčený, že práve to hľadáme. Mnohé potvrdenia z rôznych oblastí ľudského sebaaprežívania akoby potvrdzovali skutočnosť, že tu máme skutočne dočinenia so základnými formami protikladov živého – ľudského. Tento súbor protikladov sa dokonca prezentuje s výlučným tordením, že neexistujú žiadne iné, rovnako podstatné formy protikladov. Ba čo viac, dovoľme si tordiť, že všetky ešte neidentifikované protiklady bude treba príviesť k tomuto súboru. Podobne ako partikulárne závisí od univerzálneho⁴.

Súbor je rozdelený do dvoch základných rádo. Na jednej strane je „dynamický“, „hé-
rakleitovský“ pól a na druhej strane je pól statický, charakteristický pre „parmenidovskú“
víziu. Hérakleitos a Parmenides sa javia ako hraničné prípady polárnej oscilácie, strie-
davého pohybu života, ktorý prechádza od aktu k nehybnosti, od vzdorovitého génia
k nevyhnutnosti formy, od individualizmu k potrebe organickej totality. Na úrovni typo-
logického pohľadu na človeka tieto dva rády zodpovedajú dvom základným ideálnym
typom: tvorivému a anarchickému rebelovi v protiklade k metodickému a racionálnemu
organizátorovi. Prevala jedného pólu privoláva všetky ostatné polarities v rámci série, kto-
ré s ním súvisia. Na takýchto spojeniach je založené „to, čo sa rozumie morfologickou
a typologickou štruktúrou. Zdá sa, že každá teória typov, len čo opustí terén opisu, sa
v základe vracia k týmto základným sériám. Tieto dve série sú skutočnými a základnými
typmi života“⁵. Tabuľka pólov nadobúda nasledujúcu fyziognómiu:

I. Kategorické

[a] intraempirické

Akt (Dynamika)	↔	Štruktúra (Statika)
Neformálny (Prevýšenie)	↔	Formálny (Forma)
Singularita (Diferenciácia)	↔	Totalita (Integrácia)

[b] transempirické

Produkcia	↔	Dispozícia
Originalita	↔	Pravidlo
Imanencia (byť vnútri)	↔	Transcendencia (byť nad)

II. Transcendentálne

Príbuznosť	↔	Odlišnosť (Jednotlivosť)
Jednota	↔	Pluralita (Mnohorakosť)

Ako vidno z tabuľky, póly sa tu zhodujú so základnými psychologickými typmi. To je
prípád prvých troch dvojíc protikladov – „intraempirických“ (akt/štruktúra, neformálne/
formálne, singularita/totalita), ktoré vo svojich póloch označujú dva protikladné ľudské

typy: dynamický/pokojný, dionýzovský/apoloniovský, individualistický/komunitný. Podobne tri „transempirické“ protiklady (produkcia/dispozícia, originalita/pravidlo, imanencia/transcendencia) zodpovedajú typologickým dvojiciam tvorivý/poriadkový, originálny/vypočítavý, introvertný/extrovertný.

▲ Dva ľudské typy, ktoré hodnotia svet a život odlišne

Pokiaľ ide o druhú dvojicu (originálny/vypočítavý), Guardini využil analýzy Wernera Sombarta, ktorého meno sa spolu s Maxom Schelerom spomína v *Der Gegensatz* kvôli jeho opisu „moderného podnikateľa veľkého štýlu“⁶, „vypočítavého typu“⁷, proti ktorému stojí „tvorivosť umelca“⁸, vitalita „nepriateľa ‚buržoázie‘, ktorý túži po istote“⁹. Sombart v časopise *Der Bourgeois* v roku 1913 opísal protiklad „medzi buržoáznym a neburžoáznym“ ako protiklad „medzi dvoma ľudskými typmi“, „dvoma typmi ľudí vo všeobecnosti (alebo aspoň ľuďmi európskymi)“¹⁰. Predpokladal, že týmto rozdielom interpretuje „ten istý protiklad, ktorý Bergson určuje výrazmi: *homme ouvert* a *homme clos* (človek otvorený/človek uzavretý). Tieto dva základné typy: liberáli a sporitelia, temperament aristokratický a buržoázný (...) budú teraz stáť proti sebe pri každej životnej príležitosti a v ostrom protiklade. Svet a život hodnotia rozdielne: hodnoty prvých sú subjektívne a osobné, hodnoty druhých sú objektívne a praktické; prví sa rodia, aby si užívali, druhí, aby plnili povinnosti; títo sú individua, tamtí sú časťou stáda; títo sú individuality a tamtí figúrky, títo estéti a tamtí moralisti“¹¹. Podľa Sombarta „rozdiel zásadného významu vo filozofii života oddeľuje od seba tieto dva kultúrne svety jeden od druhého“¹². Stojíme pred „dvoma základnými typmi“, „prví sú umelci (podľa sklonov, nie podľa povolania), druhí sú služobníci“, „prví snívajú, druhí kalkulujú“¹³.

▲ Zákon živej polarity

Sombartova polarita prenesená do Guardiniho modelu sa javí ako dvojitá jednostrannosť. Prevažanie jedného pólu nemôže vylúčiť spolupôsobenie druhého. Z hľadiska zákona živej polarity, ktorý Guardini vysvetlil v *Der Gegensatz*, každý pól („typ“) sa nesmie presadzovať absolútne, pod hrozbou zničenia existencie, ale musí sa realizovať v komplementárnom vzťahu s opačným pólom.

Nie je to teda „syntéza“ dvoch stránok do tretej. Ale ani jeden celok, ktorého „časti“ tvoria tieto dve stránky. Ešte menej je to zmes v rámci určitého kompromisu. Namiesto toho ide o úplne osobitný originálny vzťah, originálny jav. Ani jeden protiklad nemožno odvodiť od druhého, ani ho nemožno objaviť na základe druhého. (...) Nikdy nebude možné odvodiť „štruktúru“ od „aktu“ ani „zmenu“ od „trvania“; nikdy nebude možné začať od štruktúry a zrazu plynulo prejsť do dynamiky. Obe protikladné strany majú v podstate autonómne konzistencie a existuje medzi nimi reálna kvalitatívna hranica. Prechod z jednej na druhú je možný len prostredníctvom špecifického aktu, kvalitatívneho skoku. Obe strany sa však vždy vyskytujú súčasne, sú mysliteľné a možné len vďaka sebe navzájom. Toto je protiklad: dve strany stoja každá sama osebe bez toho, aby sa dali odvodiť, premiestniť, zameniť, a predsa sú navzájom neoddeliteľne spojené jedna s druhou; skutočne sa dajú myslieť len jedna v druhej a jedna vďaka druhej“¹⁴.

To znamená, že každý „typ“ je zdravý len do tej miery, do akej je sám sebou a zároveň prijíma realitu svojho proti-typu. Inak by hrozilo, ako to Guardini zistil z vlastnej skúsenosti, že sa sklzáne do patológie.

Polarita názorou na suet

Tieto úvahy o „typoch“ sa podľa Guardiniho vzťahujú aj na „názory o svete“. Základným protikladným pólom, ktoré vysvetlil v *Der Gegensatz*, zodpovedajú nielen základné psychologické typy, ale aj usporiadanie možných svetonázorov. Tak je to v prípade chápania života ako dynamického aktu, čo

sa môže stať takým silným, že podmieni celú koncepciu bytia. Spomeňme si na Hérakleita, na aktivizmus, pragmatizmus a dynamický personalizmus našej doby, na základnú dispozíciu impresionizmu v poézii a maliarstve, na základný impulz, ktorý vychádza z predstáv človeka, ako sú tie, ktoré sa označujú ako „gotické“ alebo „faustovské“¹⁵.

Rovnakým spôsobom sa aj

myslieť si, že život je niečo nehybné, môže stať takým silným, že jednotlivci alebo epochy napredujú, tvoria a nastavujú sa, vychádzajúc z tejto myšlienky. Spomeňme si na Parmenidovu filozofiu alebo na architektúru Egypťanov, či na to, čo sa nazýva umenie a hieratický postoj. Z tohto hľadiska bytie znamená stabilnú kontinuitu, statické trvanie, nehybnú identitu. Presadzuje skôr kontemplatívny než aktívny postoj; skôr konzervatívny než mobilizujúci; skôr aristokratický než demokratický. Posudzovanie bytia je nadradené posudzovaniu hodnoty, Logos étosu, bytie konaniu¹⁶.

Podobne ako pri ideálno-filozofickej transpozícii prvej dvojice intraempirických protikladov, aj druhej dvojici protikladov (forma/prevýšenie, formálne/neformálne) zodpovedajú dva svetonázory. Prvý odkazuje „späť ku Grékom či skôr k jednej postave gréckych dejín, Apolónovi, ak použijeme Nietzscheho termín. V ňom boli forma, krása a pravda jedno a to isté“¹⁷. Druhý, naopak, označuje „niečo, čo sa vymaňuje z formy, vylučuje ju, odstraňuje ju. Život sa tu chápe ako niečo, čo je „zbavené formy a spôsobu“¹⁸. Táto Dionýzovská vízia nachádza v Nietzscheho myslení svoju ideálnu formuláciu.

Od tretej z intraempirických dvojíc (totalita/singularita, integrácia/diferenciácia) závisia na jednej strane totalitné, systémovo orientované svetonázory vyjadrené „politicky ako tendencia k štátu; v ľudských vzťahoch ako vôľa orientovaná k ľudstvu ako celku; vo vzťahu k veciam ako vôľa orientovaná na kozmos. Komplexné umelecké dielo; komplexné poznanie; komplexná edukácia; všeobjímajúca kultúra“¹⁹. Na druhej strane sú to vízie, ktoré vyzdvihujú „okamih“ a „jednotlivca“, ako je to u Kierkegaarda. V tomto prípade „jednotlivá postava vo svojej konkrétnosti predstavuje autentickosť – spomeňme si na Rembrandtovo umenie, ktoré je opakom umenia Grékov. Dôraz sa tu kladie skôr na individuálny osud než na nejaký globálny proces – pripomína nám to individualistické poňatie spoločnosti a dejín. V tomto prípade význam nespočíva v celkovej línii diania, ale v jednotlivcovi a jeho momentálnom konaní; nie v štáte, ale v jednotlivcovi“²⁰.

Ak prejdeme k transempirickým protikladom, v prvej dvojici (produkcia/dispozícia) vidíme kontrast medzi tvorivými názormi a organizačnými názormi, usporiadaním:

Na obrazoch Matthiasa Grünewalda sa postavy vynárajú z tvorivého pozadia. Ony nenaplňujú už existujúce typológie, ale vytvárajú nové; otvárajú nové oblasti bytia. Aj gotická architektúra je niekedy taká – rovnako ako gotické sochárstvo, rovnako ako Shakespearove postavy, Beethovenova hudba, Napoleonova politika²¹.

Naopak, svetonázor „moderného, štýlového podnikateľa“²² je racionálny, cieľavedomý, usporiadaný. Nenecháva priestor pre kreativitu a novosť. Podobný kontrast sa opakuje aj v druhej dvojici (originalita/pravidlo), ktorá raz vidí život ako „nepriateľa ‚buržoázie‘“²³, inokedy zasa ako spútaný pravidlami. V tretej dvojici (imanencia/transcendencia; byť vnútri – byť nad) je protiklad medzi byť „v sebe“, čiže na strane života, a byť „nad sebou“.

Tabuľku uzatvárajú posledné dva páry protikladov, tie transcendentálne. Tieto (prí-
buznosť/odlišnosť, jednota/pluralita) sú na jednej strane základom „jedného z najdôležitejších druhov svetonázorov, toho ‚monistického‘, orientovaného na jednotu“²⁴, a na druhej strane základom opačného „druhu svetonázoru, toho orientovaného na odlišnosť, na pluralizmus“²⁵.

▲ Teória preuzatá z katolíckeho svetonázoru:

Zhoda protikladov u Cirkvi

Ako vyplýva z tejto stručnej syntézy, Guardini chápe teóriu protikladnosti pólův ako hermeneutický model každého možného svetonázoru. Teória, ktorú on osobne spracoval, vychádza z katolíckeho svetonázoru.

Dlhé a namáhavé uvažovanie o (ontologickej) štruktúre života ma naučilo, že celá ľudská realita spočíva v určitých typologických štruktúrach a možno ju podľa nich klasifikovať. To sa však v Cirkvi nedeje, ak však nie je predpôjato ohraničená v historickom, sociologickom alebo inom zmysle. Je pravda, že v nej možno nájsť všetky druhy ľudských typov, ale nemožno ju stotožniť so žiadnym z nich. Vždy existovalo nebezpečenstvo, že ten či onen typ v Cirkvi prevládne a celú ju vtiahne do seba; dejiny heréz svedčia o celom rade takýchto javov. Nikdy však neboli schopné ovládnuť Cirkev v jej samotnom jadre. Dokázali ju len niekedy oklieštiť alebo ochudobniť, ale tí, ktorí poznajú pravdu o jej histórii, vedia, že jej podstata zostala vždy úplná a neporušená. To znamená: je v nej niečo, čo stojí nad všetkými štruktúrami a ich protikladmi. Nie je stotožnená so žiadnou z nich, ale v sebe ich zhrňa všetky. Adolf von Harnack našiel pre to správny výraz, keď hovoril o coincidentia oppositorum v Cirkvi, čím vlastne myslel spleť protikladov. V Cirkvi však skutočne žije niečo, čo – porovnateľné s energiou, ktorá v atóme spája všetky jeho proky – prekonáva aktuálne napätie medzi štruktúrami a umožňuje totalitu, ktorá by na základe všetkých sociologických koncepcií nebola možná na zemi²⁶.

-
- ¹ Porov. Massimo Borghesi, *Jorge Mario Bergoglio. Una biografia intellettuale*, Jaca Book, Milano 2017, s. 117-153.
- ² Romano Guardini, *Der Gegensatz. Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten*, Matthias Grünewald Verlag, Mainz 1925 (2. vyd. 1955), tal. preklad *L'opposizione polare. Tentativi per una filosofia del concreto-vivente*, in Id., *Scritti di metodologia filosofica*, in *Opera omnia*, zv. I, vyd. H.-B. Gerl-Falkovitz, Morcelliana, Brescia 2007.
- ³ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 189.
- ⁴ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 89-90.
- ⁵ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 149.
- ⁶ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 119.
- ⁷ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 126.
- ⁸ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 120.
- ⁹ Romano Guardini, *Der Gegensatz*, s. 122.
- ¹⁰ W. Sombart, *Der Bourgeois. Zur Geistesgeschichte des modernen Wirtschaftsmenschen*, Duncker & Humblot, München-Leipzig 1913, tal. preklad *Il borghese. Lo sviluppo e le fonti dello spirito capitalistico*, Longanesi, Milano 1983, s. 161.
- ¹¹ W. Sombart, *Der Bourgeois*, s. 161.
- ¹² W. Sombart, *Der Bourgeois*, s. 162.
- ¹³ W. Sombart, *Der Bourgeois*, s. 162.
- ¹⁴ R. Guardini, *L'opposizione polare. Tentativi per una filosofia del concreto-vivente*, s. 100-101.
- ¹⁵ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 95.
- ¹⁶ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 98.
- ¹⁷ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 102.
- ¹⁸ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 102.
- ¹⁹ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 107.
- ²⁰ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 108.
- ²¹ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 114.
- ²² R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 120.
- ²³ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 122.
- ²⁴ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 134.
- ²⁵ R. Guardini, *L'opposizione polare*, p. 196.
- ²⁶ R. Guardini, *Die Kirche des Herrn. Meditationen über Wesen und Auftrag der Kirche*, Matthias Grünewald Verlag, Würzburg 1965, tr. it. *La Chiesa del Signore*, in Id., *La realtà della Chiesa*, Morcelliana, Brescia 1973, pp. 128-129.

Korene tradičného čínskeho myslenia

Doplňanie sa protikladov

Antonio Olmi, OP

▲ Dôležitosť sapienciálneho dialógu medzi západným svetom a Čínou

„Čína je veľká časť ľudstva a civilizácie, ktorá v podstate stále zostáva neznáma západnému svetu, pričom neprestáva vzbudzovať jeho zvedavosť, sny, túžby.“¹ Táto veta bola napísaná pred viac ako štvrtstoročím, keď si ešte bolo možné namýšľať, že Ríša streda, ako ju nazývajú jej obyvatelia, definitívne vstúpi do sféry vplyvu západného sveta. Tieto slová sú aktuálne aj dnes, avšak v kontexte radikálne inej ekonomickej, geopolitickej a kultúrnej situácie.

Práve preto, i keď sa veľmi sťažil „sapienciálny dialóg“ medzi západným svetom a Čínou – kvôli konfrontácii, ktorá nie je motivovaná len ekonomickým záujmom, strategickou príležitosťou alebo intelektuálnou zvedavosťou, ale aj túžbou priblížiť sa k spoločnej pravde a spoločnému dobru –, javí sa veľmi potrebné dosiahnuť podstatný pokrok vo vzájomnom porozumení. To je možné predovšetkým preto, že Číňania a iní obyvatelia sveta majú rovnakú ľudskú prirodzenosť a s ňou aj určitý súbor „antropologických konštánt“: medzi nimi „implicitnú filozofiu“, to znamená „jadro filozofického poznania, ktoré je neustále prítomné v dejinách myslenia“² a ktoré tvorí základ „správneho rozumu“ (*orthòs lógos, recta ratio*). Navyše tí, ktorí prijali Petrovu výzvu: „Uctieajte Krista, Pána, vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás“ (1 Pt 3, 15), nepochybujú o tom, že ohlasovanie evanjelia môže byť zrozumiteľné všade a vždy každému, kto je ochotný ho počúvať, a že neexistujú neprekonateľné bariéry medzi rôznymi kultúrami.

Tradičný čínsky pohľad na skutočnosť, ktorý sa rozšíril do väčšiny krajín Ďalekého východu a ktorého vplyv je stále veľmi živý v súčasných ázijských spoločnostiach, je však ťažko pochopiteľný nielen pre bežného európskeho človeka, ale aj pre učencov, ktorí

Tam, kde určité myslenie vidí len protiklady, tradičné čínske myslenie vidí dopĺňanie sa, komplementárnosť protikladov. Poznáme dva prvky – jin a jang. Základné učenie o nich je veľmi široké. Na túto tému sme sa spýtali pátra Antonia Olmiho, OP, profesora systematickej teológie na Teologickej fakulte v Emilia-Romagna a odborníka na čínske myslenie, a požiadali sme ho, aby na niekoľkých príkladoch ilustroval praktické uplatnenie tradičného čínskeho prístupu

sa od 17. storočia pokúšali preniknúť – ako dediči gréckej filozofie, stredovekej teológie a modernej vedy – do toho, čo sa im javilo ako „iný pól ľudskej skúsenosti“³.

▲ Tradičné čínske poňatie reality

Táto koncepcia sa dá na začiatku vysvetliť veľmi jednoducho. Na prvom mieste je pojem *tao*: v preklade „cesta“ a evokuje účinný poriadok riadiaci realitu, zdroj najvyššieho poznania, cnosť ušľachtilého duchovného človeka – inými slovami princíp, „ktorý neodlíšiteľne riadi rozumovú činnosť a život sveta“⁴.

Na druhom mieste je *qi*: doslovne preložené ako „dych, dýchanie“, čo označuje životnú energiu, ktorá dáva život bytiam. Všetko, čo existuje, duch alebo hmota, nie je nič iné ako *qi*; je konkrétna, ale zmyslami nevnímateľná a zabezpečuje organickú súdržnosť poriadku na všetkých úrovniach bytia a je „v neustálom obehu medzi svojím neurčitým zdrojom a svojimi vnímateľnými formami“⁵.

Na treťom mieste je zákon zmeny a jeho špecifikácie. Realita, ktorá pochádza z *qi*, je neustále v procese vzniku; začiatkom vzniku je *wuji*, to znamená „bez limitu“, „žiadna polarita“, „nekonečný potenciál“, „najsilnejšia prázdnota“, čo symbolizuje prázdny kruh. Keď sa však *wuji* začne prejavovať, iniciuje „prvotnú polarizáciu“⁶: *Taiji*, čo možno preložiť ako „najvyšší konečný“ stav, „najvyššia polarita“, pri ktorom vznikajú limity a ktoré reguluje striedanie *jin* (symbol „pasivity“ vo všeobecnom zmysle) a *jang* (symbol „aktivity“). Toto striedanie, ktoré usporadúva celú skutočnosť, sa stotožňuje s „rytmickým poriadkom, ktorý predsedá životu sveta a aktivite ducha“⁷.

▲ Spojitosť medzi *jin* a *jang*

Jin a *jang* sú protiklady, ktoré sa vzájomne dopĺňajú; striedajú sa a premieňajú jeden na druhý podľa princípu *Taijitu*, to znamená podľa „diagramu najvyššej polarity“: „Je to cesta niečoho, čo prechádzajúc z rodiaceho sa a následne dozrievajúceho *jin* sa premieňa na *jang* – vytvára tak kruh, ktorý je najdokonalejším obrazom celistvosti.“⁸

Najstarší a najautoritatívnejší výklad stávania sa skutočnosti chápaného ako striedanie *jin* a *jang* sa nachádza v knihe *I-fing* (prekladá sa ako *Kniha premien*): je to najstaršia a najuctievanejšia kniha z *Wujing* (*Päť klasických kníh*) čínskej literatúry, ktorá vznikla približne v 12. – 10. storočí pred Kristom a v nasledujúcich storočiach sa ďalej rozširovala. Predstavuje *jin* prerušovanou čiarou -- a *jang* súvislou čiarou —, vzájomné ovplyvňovanie sa oboch pólov dáva vzniknúť štyrom kombináciám, ktoré sú postupne znázornené diagramami dvoch čiar: *jang* na *jang* (= plnosť „aktivity“), *jin* na *jang* (= „aktivita“ zmiernená „pasivitou“), *jang* na *jin* (= pasivita potvrdená, ovládaná alebo oslabená „aktivitou“), *jin* na *jin* (= plnosť „pasivity“). Ďalšou kombináciou *jin* a *jang* so štyrmi bigramami vzniká osem trigramov (*bagua*), ktoré sa zase spájajú do šesťdesiatich štyroch hexagramov (*liushi-gua*). Každý trigram sa vzťahuje na určitý aspekt reality a každý hexagram predstavuje „konfiguráciu stávania sa“: každú možnú situáciu v realite možno vystihnúť jedným z týchto „ideálnych typov“.

▲ Praktické využitie hexagramov

Ak odhliadneme od používania *I-tingu* na veštecké účely (je to jeho najznámejšie použitie, ktoré je však úplne nezlučiteľné s biblickým zjavením), postupnosť hexagramov možno považovať za „univerzálny zákon stávania sa“: Vo chvíli, keď dokážeme konkrétnu situáciu stotožniť s jedným z hexagramov, vieme aj to, z akej situácie vychádza a k akej situácii sa bude vyvíjať (okrem „násilných“ alebo umelých zásahov, ktoré menia prirodzený chod vecí).

Ak napríklad nejaká situácia (akéhokoľvek druhu: kozmická, politická, spoločenská, osobná) vykazuje vlastnosti porovnateľné so stavom hory (trigram *gen* ☶), ktorá sa dvíha príliš vysoko nad zem (trigram *kun* ☷), čím hrozí jej zrušenie a zánik, môžeme ju prisúdiť k hexagramu 23 (*bo* ☶☳), ktorý je definovaný ako „rozdelenie, úpadok“⁹. Po hexagrame 23 však nasleduje hexagram 24 (*fu* ☶☳), ktorý je zložený z hromu (*zhen* ☳), ktorý je pod zemou (*kun* ☷) a naplňa ju energiou; to naznačuje, že po neúspechu nasleduje prísľub obnoveného začiatku: „Veci nemôžu zostať navždy zničené. Keď sa to, čo je hore, úplne rozpadne, vráti sa to zdola.“¹⁰ To, samozrejme, neznamená, že veci budú takto vyzerať v každej takejto situácii: ale „prirodzená“ tendencia stávania sa je takáto a múdry človek, berúc to do úvahy, bude vedieť využiť neúspech na to, aby sa otvoril novému začiatku.

▲ Tradičná čínska koncepcia a veda v európskom svete

Myslenie európskeho sveta nemá problém sledovať formálny vývoj takejto „kombinačnej polarizácie“. Problémy nastanú, keď sa človek pokúsi preložiť tradičnú čínsku koncepciu reality do pojmového systému platných „vedeckých“ kritérií: myslím tým „vedu“ v najširšom zmysle slova ako formu presných postupov poznávania, podľa ktorej sa riadi európska kultúra.

Po prvé: Čo presne sú *jin* a *jang*? Všeobecný význam pasivity a aktivity možno ďalej špecifikovať, a to spájaním antagonistických dvojíc: žena – muž, tma – svetlo, zahmlené – jasné, mesiac – slnko, noc – deň, chlad – teplo, negatív – pozitív, sever – juh, voda – oheň a mnoho ďalších. Nie je však možné podať ich jasnú, pojmovo jednoznačnú definíciu.

Po druhé: Akým spôsobom môžu rôzne úrovne „kombinačnej polarizácie“ adekvátne predstaviť to, čo existuje a čím sa stáva? Osem trigramov a z nich odvodených šesťdesiatštyri hexagramov má čisto analógový a pojmovo veľmi nejasný vzťah k realite, ktorý sa nedá presne špecifikovať.

Po tretie: Ako je možné nahradiť princíp kauzality pojmom „synchronizácia“¹¹, ktorý je charakteristický pre tradičné čínske myslenie? Šesťdesiatštyri hexagramov možno posudzovať jednotlivo ako „statické“ symboly určitej konfigurácie stávania sa; alebo ich brať za sebou ako „dynamické“ symboly prebiehajúcej zmeny, pričom v oboch prípadoch sa predpokladá súlad (čiže synchronizácia) medzi makrokozmosom a mikrokozmosmi, ktoré sú jeho súčasťou (do ktorých systém šesťdesiatich štyroch hexagramov patrí). Z pohľadu západných prírodných vied je však ťažké pochopiť, ako možno tento druh zodpovedania a „synchronnej kauzality“ odôvodniť.

▲ Poznanie prostredníctvom abstrakcie a poznanie prostredníctvom spoločného pôvodu (ko-naturality)

Mnohí sa už pokúsili zodpovedať tieto otázky, keďže Európa sa začala zaujímať o Čínu po tom, ako začali o nej rozprávať jezuitskí misionári, ktorí sa vydali po stopách pátra Mattea Ricciho. Tieto pokusy však nepriniesli uspokojenie, keďže neobjasnili to, čo sa javí ako skutočná kultúrna nezlučiteľnosť medzi európskou a čínskou civilizáciou: to znamená rozdielnu váhu, ktorú pripisujú „poznaniu prostredníctvom abstrakcie“ a „poznaniu prostredníctvom spoločného pôvodu (ko-naturality)“. Poznanie prostredníctvom abstrakcie vytvára pojmy zo zmyslových reprezentácií, čím sa chápe „podstata“ vecí; zatiaľ čo poznanie prostredníctvom spoločného pôvodu je založené na empatickej rezonancii medzi osobou a skutočnosťou, pričom osoba chápe skutočnosť na základe účinkov, ktoré táto skutočnosť prináša.

Oba poznávacie postupy sa vždy používali v európskom i čínskom svete, ale európska civilizácia založila budovanie svojho poznania na abstrakcii, zatiaľ čo čínska civilizácia ho založila na spoločnom pôvode (ko-naturalite). Len ak sa človek z európskeho sveta vážne pokúsi „ponoriť“ do reality, ako to dokáže Číňan, a vzdá sa hľadania intelektuálnej nadvlády nad ňou, potom „zažije“, že všetky abstraktné definície *jin* a *jang* skutočne poukazujú na dve radikálne protikladné a vzájomne sa dopĺňajúce skúsenosti; že každá konkrétne prežívaná situácia je kombináciou týchto konštitutívnych skúseností, ktoré sú rôzne vyjadrené; že toto spoločenstvo konštitutívnych skúseností zakladá analógiu medzi všetkým, čo sa vyskytuje v rôznych rovinách reality; že tento spôsob poznávania skutočnosti nevyklučuje prítomnosť Prvej príčiny a Konečného cieľa, a preto je určite možné prepojiť biblické zjavenie s koncepciou sveta, ktorá sa javí „protikladná“ (v zmysle protiklad – dopĺňanie sa) koncepcii európskeho sveta, ktorá doteraz poskytovala pojmové nástroje potrebné na splnenie Pánovho príkazu: „Choďte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15).

¹ A. Cheng, *Storia del pensiero cinese*, I, Einaudi, Turín 2000, s. 5.

² Ján Pavol II, Encyklika *Fides et ratio*, č. 4.

³ R. Laffont, cit. podľa A. Cheng, s. 5.

⁴ Porovnaj M. Granet, *Il pensiero cinese*, Adelphi, Miláno 1971, s. 246.

⁵ A. Cheng, s. 21.

⁶ D. Ferrero, „Úvod“, in: *I Ching. Kniha premien*, editor: id, Giunti, Florencia 2022.

⁷ M. Granet, cit. dielo, s. 18.

⁸ A. Cheng, cit. dielo, s. 20.

⁹ Porovnaj *I Ching*, cit. dielo, editor D. Ferrero, s. 50.

¹⁰ Porov. tamže, s. 51.

¹¹ Porovnaj C. G. Jung, „Predslov k anglickému vydaniu“, in: *I Ching. Kniha premien*, editor R. Wilhelm, Adelphi, Miláno 1991, s. 18.

Dvanásť rokov vo Vietname: Objavovanie životne dôležitého prístupu

Harmónia vzťahov

Sameiro
Freitasová

Čínska kultúra hlboko poznačila civilizáciu štyroch veľkých krajín: Číny, Japonska, Kórey, Vietnamu. Prispela k sociálnemu a politickému usporiadaniu týchto tisícročných národov, ktoré, hoci sú ovplyvnené aj inými kultúrami, majú niekoľko spoločných prvkov, napríklad svoj prístup k realite. Autorka tohto článku nám hovorí o svojom stretnutí s kultúrou Vietnamu, kam sa dostala na začiatku nového tisícročia.

Vietnam je krajina, ktorej korene siahajú veľmi ďaleko. Tisíc rokov čínskej nadvlády na severe, vplyvy polynézskeho národa na juhu a „vplyv“ Khmérovo z neďalekej Kambodže robia z Vietnamcov otvorených, ústretových ľudí bohatých na tradície. Dominantná kultúra má čínske korene, aj keď v niektorých prípadoch je ovplyvnená mahájánovým budhizmom.

Keď sa Vietnamcov opýtate, aké náboženstvo vyznávajú, drvivá väčšina odpovie: „Nemám žiadne náboženstvo.“ Nejde však o ateizmus, ako ho chápeme v Európe, ale o otvorené priznanie, že daný človek sa nestotožňuje so žiadnym druhom kultúry ani ne navštevuje žiadny chrám.

Kresťanstvo prišlo do Vietnamu v 16. storočí s japonskými obchodníkmi, ktorí utiekli pred násilnými prenasledovaniami, ktoré vypukli v krajine vychádzajúceho slnka. Z Macaa, ktoré bolo sídlom portugalského Padroada¹ pre túto časť Ázie, prišli františkáni, dominikáni a predovšetkým jezuiti, ktorí vykonali veľkú evanjelizáciu. Vietnam je krajinou s možno najvyšším počtom mučeníkov na svete (hovorí sa skoro o 300-tisíc osobách), ale na počet kresťanov je tretím najväčším národom v Ázii po Filipínach a malom Timore.

▲ Slnko a mesiac

V Hočiminovom Meste v južnom Vietname bolo spaľujúce slnečné popoludnie. Na jednom malom stretnutí – katechéze sme boli dve s malou skupinkou dievčat vo veku 13 až 15 rokov. Moja priateľka začala rozprávať, ako objavila evanjelium, najmä lásku k Bohu.

„Boh je ako slnko...“ rozhovorila sa, aby priblížila predstavu niečoho veľkého a nevyhnutného pre život ľudí, pretože nám dáva

svetlo a teplo... Dievčatá však spolu zakričali: „Nie! Boh nie je ako slnko. Slnko nás páli, to nechceme!“

Boli sme ohromení: nikdy sme o tom nepremýšľali. Áno, je pravda, že slnko páli a v južnom Vietname, kde je celý rok horúco, sa to často stáva neznesiteľným. Teda porovnávať Boha so slnkom nebolo šťastné. Možno nie je náhoda, že vo vietnamskej kultúre sa všetko točí okolo mesiaca: lunárny kalendár, lunárne slávnosti, rituály „spojenia sa“ s predkami počas splnu...

Táto skúsenosť nám pomohla pochopiť, ako sa môžu mentálne kategórie jednej kultúry líšiť od mentálnych kategórií druhej kultúry. A to bol len začiatok!

▲ Bytie: Čo je to?

Stretli sme staršieho francúzskeho profesora, ktorý dokonale ovládal vietnamský jazyk. Požiadali sme ho, aby preložil knihu, ktorá hovorila o bytí: byť úplne prázdni od seba samých, aby sme mohli milovať druhého. Preložil ju, a keď nám ju doručil, povedal: „Myslím si, že nikto nepochopí, čo je v tejto knihe napísané.“ Nechcel – oprávnene – použiť výrazy budhistickej kultúry na to, aby hovoril o „zrieknutí sa z lásky“, o „ničom z lásky“. Radšej použil kresťanské vyjadrenia, ale tak ich skomplikoval – zamotal, že bol presvedčený, že nikto tomu nebude rozumieť. Neexistuje totiž vo vietnamskom jazyku žiadne sloveso, ktoré by vyjadriло sloveso „byť“. Vždy sme to museli preložiť slovesami ako „mat“, „existovať“, „byť tam“.

Prinútilo ma to premýšľať o mene, ktoré Boh povedal sám o sebe: *Ja som, ktorý som* (Ex 3, 14). Ono vyjadruje aj vzťah: On je, existuje pre nás! On teda nie je abstraktný, najvyšší, ktorý by nemal s nikým nič spoločné a nemenil by životy ľudí. V ich mys-

lení je možno táto konkrétnosť bytia bližšia biblickej mentalite ako tej grécko-rímskej. Pomáha nám to pochopiť, že dôležitá je realita, konkrétnosť!

▲ Vždy zachovávajúte harmóniu

Tento spôsob chápania reality sa prejavuje aj v postojoch a spôsoboch konania. Jedného dňa ma na univerzite, kde som študovala, oslovilo dievča, ktoré si so mnou chcelo precvičiť angličtinu. Za krátky čas sme sa stali priateľkami. Spolu sme precestovali Vietnam a zažili niekoľko dobrodružstiev. Často bola u nás doma.

Jedného dňa mi povedala, že má francúzskeho priateľa a čoskoro sa chystá do Francúzska. Vyjadrila som svoje prekvapenie, že som to nevedela skôr, ale pre ňu to bolo prirodzené: nič predou mnou neskrývala, jednoducho som to podľa nej nepotrebovala vedieť! Pochopila som, že nie všetko treba povedať, len to, čo je potrebné v tej chvíli, na tú príležitosť.

Podobne ako keď sme niekoho pozvali na stretnutie. Nikto nám nikdy nepovedal, že nepríde, mnohí povedali: „Urobím všetko, aby som prišiel!“ Na začiatku sa nám párkrát stalo, že ľudia, na ktorých sme čakali, neprišli. No prišli iní. Až následne sme sa dozvedeli, že podľa nich sa nemá hovoriť „nie“. Vychádza to z presvedčenia, že vzťahy treba udržiavať vždy v harmónii. Povedať niekomu „nie“ by narušilo túto harmóniu.

Nebolo ľahké pochopiť to. Bolo to, akoby mi niekto nepovedal pravdu. Avšak pre nich to nie je o pravde, ale o vzťahu: snažia sa potešiť druhého, nie ho sklamať. A tak sme pochopili, že všetci, ktorí hovoria „urobím všetko, aby som prišiel“, vlastne neprídu, čo nám pomohlo uvedomiť si realitu.

▲ „Stupne“ pravdy...

My Európania máme koncept pravdy *bud' – alebo*, kým pre Vietnamcov je realita „farebná“, čiže živá, kde môžu spolu existovať aj protiklady. Existujú akési „stupne pravdy“, o ktorej možno hovoriť, a pritom zostávame vo sfére jemnosti a úcty. Pretože cieľom nie je pravda, ale harmónia vzťahov. Málakedy som videla niekoho hnevať sa, naopak, vždy boli veľmi milí a usmievaví.

Tento spôsob konania má svoje dôsledky. Jeden môj európsky priateľ sa pokúsil hovoriť s jedným zo svojich spolupracovníkov o niečom, čo sa pokazilo v práci, ktorú robili spolu. Tento pán sa usmial, poďakoval a potom sa už viac neukázal. Poznala som ho a mňa samu to skutočne rozrušilo. Išla som za ním, aby som sa ho spýtala, čo sa stalo, ale on mi na to neodpovedal a ani mi to nikdy potom nevysvetlil.

Niekoľko by mohol povedať, že „stratil tvár“ a už nikdy by sa tam neukázal. Ale možno je za tým niečo iné. Možno uprednostňujú radšej to nechať tak, nechciet čeliť situácii, pretože je tu možno obava z neschopnosti konfrontácie...

Pomohlo mi to byť opatrnejšia a nemyslieť si, že vlastním pravdu a že ju musím obhajovať za každú cenu. Aká je vlastne hranica medzi mojou pravdou a pravdou toho druhého? Mali by sme mať viac pokory vo svojich tvrdeniach. Veď viac láskavosti nikomu neublíži!

Nebola to otázka kompromisov so slabým myslením alebo s etickým relativizmom... Bola to otázka zmeny mentálneho prístupu a neočakávaní od tých, ktorí zmýšľajú inak, že použijú moje vlastné mentálne kategórie. Mali by sme skôr vstúpiť do ich kategórií...

▲ Na ktorej strane je evanjelium?

Niekedy som sa sama seba pýtala: Ale ako tu hlásať evanjelium a kresťanstvo? Ako hovoriť o odpustení, ktoré nám umožňuje vždy začať odznova a čeliť konfliktom tým, že odlíšime osobu od argumentu, na ktorom sme sa nezhodli?

Niektoré spôsoby konania sa zdajú byť v rozpore s evanjeliom, ale možno je to tak len zdanlivo: bolo by treba zmeniť náš prístup k realite! Pretože napriek chybám, ktoré sa počas stáročí urobili pri odovzdávaní kresťanstva týmto tisícročným civilizáciám², môžem potvrdiť, že život podľa evanjelia je schopný presvetliť ich kultúru a rozžiariť ju v jej najkrajších aspektoch, ktorými sú napríklad schopnosť vytvoriť harmóniu, prejavíť nežnosť, byť konkrétny a podobne. Kresťanom vo Vietname sa skutočne často darí žiť v spojení s kultúrou, ktorá tam vládne.

V tomto prístupe treba pokračovať, lebo to môže pomôcť lepšie pochopiť túto krajinu, ktorá je ešte aj dnes pre mnohých záhadou.

¹ Dohoda, v ktorej Svätá stolica udelila Portugalskej monarchii výlučné právo organizovať a financovať náboženské aktivity v krajinách, ktoré Portugalci „objavili“ na východe.

² Mám na mysli predovšetkým problémy týkajúce sa kultu predkov.

Ako prežívam konfesijnú rozmanitosť

Zvedavosť, otvorenosť, úcta

Jens-Martin Kruse ▲ Skúsenosť byť menšinou

„Aj vy ste kresťania?“ bola často prvá otázka, ktorú som dostal ako evanjelický farár v Ríme, keď som sa zúčastnil na nejednej slávnosti či konferencii v rímskokatolíckych farnostiach. Táto otázka zvyčajne nemala byť provokáciou, ale skôr vyjadrením skutočnosti, že evanjelická cirkev sa neobjavuje v živote väčšiny Talianov. Menej to prekvapuje tých, ktorí žijú v západnej, severnej alebo aj východnej Európe, kde je spolužitie rôznych konfesií súčasťou každodenného života. Hoci v Ríme je väčšina nekatolíckych cirkví – vrátane evanjelikov, anglikánov, metodistov, pravoslávnych, baptistov – už mnoho rokov zastúpená vlastnými zborními alebo centrami, v porovnaní s celkovým počtom obyvateľov v Taliansku zostávajú nepatrnou konfesijnou menšinou, ktorej život a aktivity sa na verejnej úrovni takmer nevnímajú. Taliansko je „katolícka“ krajina a „byť katolíkom“ zohráva dôležitú úlohu v talianskej identite. Osemdesiatštyri percent Talianov sa označuje za katolíkov a približne štvrtina za praktizujúcich katolíkov. To však neznamená, že Taliani prijímajú všetko učenie Vatikánu alebo že sú ochotní prispôsobiť svoj každodenný život usmerneniam Katolíckej cirkvi. Napriek tomu sa Rímskokatolícka cirkev v Taliansku stále teší takmer prirodzenej samozrejmosti.

Autor, bývalý farár evanjelického zboru v Ríme, rozpráva typickým evanjelickým spôsobom o tom, čo preňho znamenalo žiť v situácii konfesijného menšiny a ako sa táto okolnosť – namiesto antagonizmov – stala príležitosťou k rastu ekumenického nadšenia a nadviazaniu zreých vzťahov, v ktorých sa rozdiely menia na príležitosť k vzájomnému obohateniu.

▲ Výzva neuzatvárať sa do seba, ale konať pozitívne

Jedným z dôsledkov tejto situácie je rozšírená neznalosť mnohých foriem kresťanstva a často aj nepochopenie, prečo by v Taliansku mali existovať aj iné kresťanské cirkvi okrem Rímskokatolíckej, ktorá má moc ovplyvňovať spoločnosť, kultúru a myslenie. V rodine, v práci alebo vo voľnom čase, všade tam, kde sa hovorí o ich

viere, sa evanjelickí kresťania v Taliansku ocitajú v situácii, keď musia vysvetľovať, že nie sú stúpenkami nejakej obskúrnej sekty, ale že patria k jedinej cirkvi Ježiša Krista rovnako ako katolícki kresťania.

Je to nepochybne ťažká skúsenosť a bolo by ľahké stiahnuť sa za múry vlastnej cirkvi, otrávený alebo utvrdený vo svojich predsudkoch. Ale tí, ktorí sa rozhodnú žiť a viesť ekumenický dialóg v týchto spoločenských podmienkach, musia vytvoriť efektívny vzťah k tejto náboženskej situácii, a to znamená hľadať a podporovať príležitosti na lepšie vzájomné spoznávanie sa a rozvíjať spoločné ekumenické skúsenosti.

▲ Prečo sa snažiť o stretnutie?

Medzi dôvody, ktoré podľa môjho názoru odporúčajú takýto postup, patria tieto:

- 1) Jednota kresťanstva je mandát, ktorý dal Ježiš cirkvi. Ekumenizmus preto nie je druhoradou záležitosťou, od ktorej sa dá upustiť, keď sú okolnosti ťažké. Skôr naopak, ochota zvedavo a otvorene vstupovať do vzťahov s inými kresťanmi – s vedomím, že tieto skúsenosti nás môžu aj zmeniť – a záväzok pestovať ekumenizmus patria k podstate cirkvi.
- 2) Jednou zo skúseností, ktorá ma ako evanjelického farára v Ríme najviac poznačila, bola skutočnosť, že som nemal počas prípravy na manželstvo rozhovor, v ktorom by mi snúbenci nepovedali, aké zaťažujúce je pre nich neustále rozhodovanie sa medzi rôznymi denomináciami v základných otázkach viery. V medzi-konfesionálnych manželstvách človek trpí a cíti sa existenčne zaťažovaný nedostatkom spoločenstva a jednoty, ktorú cirkvi medzi sebou ešte neobnovili. Bolesť z odlúčenia medzi cirkvami

je ďalším dôležitým dôvodom, prečo sa usilujem o prehĺbenie spoločenstva medzi cirkvami.

- 3) Napokon, ekumenizmus – samozrejme, nie vždy, ale keď sa podarí – je jednoducho radosť. Ekumenické stretnutia, spoločné bohoslužby, spoločné čítanie Písma a hľadanie spôsobov, ako môže posolstvo evanjelia osloviť mužov a ženy dneška, štúdium dokumentov teologického dialógu a výmena darov: to všetko rozhodujúcim spôsobom rozširuje obzory, pomáha prekonať vlastnú jednostrannosť a je veľkým obohatením a prehĺbením pre vieru, teológiu a bohoslužobnú prax.

▲ Dva základné postoje

Aby bol takto prežívaný ekumenizmus úspešný, sú dôležité najmä dva postoje.

Po prvé, v menšinovom konfesionálnom spoločenstve, akým je evanjelické spoločenstvo v Ríme, je potrebné, aby sme ponúkali výchovu, ktorá pomôže prehľbovať identitu viery a rozvíjať schopnosť hovoriť o viere. Tí, ktorí majú jasno vo svojej identite, môžu otázku „Aj vy ste kresťania?“ brať ako príležitosť začať rozhovor o viere s ostatnými a vysvetliť osobitosti svojej denominácie. Či už v predmestských farnostiach, kde nebola takmer žiadna príležitosť prísť do kontaktu s inými kresťanskými cirkvami, alebo v ekumenizme na úrovni mesta Rím až po Vatikán a pápežov. Vždy som zažil prekvapujúcu úctu a uznanie, keď som sa v rozhovoroch a stretnutiach podelil o svoju teologickú a náboženskú identitu evanjelického kresťana.

Na druhej strane ekumenizmus potrebuje otvorenosť a ochotu k dialógu. Patrí k nej zvedavosť a radosť z poznávania iných ľudí, ocenenie a uznanie osobnosti part-

nera rozhovoru, schopnosť počúvať za predpokladu, že druhý človek má aj dobré argumenty v prospech vlastného názoru, ochota podeliť sa v rozhovore o vlastný náboženský pohľad a zároveň otvorenosť učiť sa z darov druhého človeka a tak sa prípadne zmeniť spoločnou skúsenosťou v dialógu.

Tam, kde je medzi kresťanskými cirkvami rozhodujúci štýl dialógu, sa neospravedlňuje *status quo* konfesiónálnych rozdielov ani sa nevyznáva vlastná tradícia tým, že sa človek dištancuje od iných cirkví, ale je na spoločnej ceste k viditeľnej jednote kresťanstva. Cieľom nie je uniformita, ale Cirkvi, v ktorej sa konfesiónálne charakteristiky neoddeľujú, ale môžu sa prežívať ako vzájomné obohatenie.

▲ Príklad pápeža Františka

Za posledných desať rokov bol pápež František dôležitou hnacou silou tejto cesty dialógu. Od prvého dňa svojho pontifikátu podporoval a presadzoval ekumenizmus odvážnym, inovatívnym a vizionárskym spôsobom. V súlade so svojím postojom orientovaným na dialóg nečaká, kým ostatní prídu za ním, ani nerezignuje na *status quo*. Naopak, vždy iniciatívne navštevuje iné kresťanské cirkvi a pripravuje pôdu pre rozhovory a stretnutia, ktoré odstraňujú prekážky medzi cirkvami a vytvárajú novú ekumenickú dynamiku. Týmto spôsobom sa pápež František stal jedným z rozhodujúcich aktérov ekumenizmu.

Zároveň svojím spôsobom vedenia Cirkvi umožňuje kvalitatívne nové skúsenosti s pápežstvom. Konfesiónálne rozdiely v hodnotení pápežstva sa tak čoraz viac znižujú. V spôsobe, akým pápež František vykonáva svoju úlohu, sa stáva viditeľnou Petrova služba založená na evan-

jeliu. Najmä v týchto krízových časoch, keď ekumenický impulz takmer vyhasol v dôsledku aktuálnych výziev (pandémia koronavírusu, agresívna vojna na Ukrajine) a dlhotrvajúcej krízy dôveryhodnosti cirkví, je pre všetky cirkvi mimoriadne užitočné, že pápež František pôsobí ako jeden z mála garantov ekumenizmu na celom svete. Ako sprievodca v búrke húževnato pokračuje v udržiavaní cirkví na ceste ekumenizmu v presvedčení, že hlbšie spoločenstvo medzi cirkvami je založené na „výmene darov“, „v ktorej si každý zoberie za svoje to, čo Boh zasial do druhého“¹.

Pápež František svojím vlastným príkladom povzbudzuje každého kresťana, aby sa usiloval o ekumenický dialóg vo svojom vlastnom prostredí, kde žije, a prežíval konfesiónalnu rozmanitosť spôsobom, ktorý obohacuje partnera. Toto je služba pápeža Františka pre jednotu kresťanstva, ktorá je rovnako inovatívna ako povzbudzujúca.

¹ Príhovor členom Medzinárodnej anglikánsko-rímskej komisie, 13. mája 2022.

Skúsenosť medzináboženskej odbornej skupiny

Rásť v poznaní a v duchu

Adnane Mokrani

▲ Stretnutie s druhým núti človeka znovu objaviť poklady svojej viery

Poznanie náboženstva sa neobmedzuje na teoretické kurzy a akademický výskum, ale musí byť doplnené osobným stretnutím a svedectvom živej viery, ktorá sa prejavuje v každodennom živote a medziľudských vzťahoch. Stretnutie s ľuďmi, ktorí žijú evanjelium ľudským, láskyplným a prívetivým spôsobom, umožňuje a zviditeľňuje ideály. Keď som spoznal Hnutie fokoláre a ďalšie kresťanské skutočnosti, niekedy veľmi odlišné od seba, uvedomil som si potenciál krásy a dobra, ktoré kresťanstvo prináša. To mi zároveň umožnilo nanovo pochopiť svoju vlastnú vieru a znovu objaviť jej duchovné poklady, ktoré boli skryté alebo sotva viditeľné pred iniciačnou cestou.

To je najvyššia úloha medzináboženského dialógu: umožniť veriacemu človeku vyjsť zo svojej kultúrnej a intelektuálnej ulity, objaviť univerzálnosť prítomnosti Boha vo svete, ktorú nemožno obsiahnuť ani obmedziť na jednu vieru. Nikto si nemôže Boha monopolizovať alebo ním manipulovať. Boh patrí každému a každý sa mu snaží patriť rôznymi spôsobmi. Stretnutie týchto spôsobov uctievania Boha a služby ľudstvu ich vzájomne obohacuje a posilňuje. Umožňuje v ďalšom kroku duchovnú solidaritu a spoluprácu na všetkých úrovniach.

▲ Nový koncept svedectva a poslania

Hnutie fokoláre vytvorilo novú koncepciu svedectva a misie. Možno hovoriť aj o ceste humanizácie a zbožštenia. Túto koncepciu-metódu by sme mohli zhrnúť takto: Vidieť a oceniť všetky prvky pravdy, krásy a dobra v bratovi a sestre tej istej alebo inej viery a podporovať

Medzi rôznymi kultúrami a náboženstvami niekedy vzniká napätie, ktoré môže viesť až k vojnám. Sú však aj takí, ktorí sa snažia budovať mosty. Požiadali sme Adnana Mokraniho, moslimského teológa a profesora islamských štúdií na Pápežskej Gregorovej univerzite v Ríme, aby nám porozprával o svojich skúsenostiach s akademickým a duchovným medzináboženským dialógom. Mokrani prišiel do Talianska z Tuniska presne pred 25 rokmi, aby sa dozvedel viac o kresťanstve a študoval na Pápežskej univerzite.¹

a pomáhať týmto prvkom rásť, pretože ich rast a prosperita sú spoločným dobrom pre celé ľudstvo a spoločný život. Poslaním nie je vytvárať ľudí na náš obraz a podobu, ale vytvárať ich na obraz a podobu Boha, ktorý je prítomný v ich viere a kultúre, v ich srdciach a myšliach. Je to schopnosť prekonávať múry a rozdelenia a pomáhať milovanému druhému, aby sa v ňom prejavilo to najlepšie. Aby sme to dokázali, musíme milovať skutočne a naplno, aby sme sa zbavili akejkoľvek stopy žiarlivosti a súťaživosti. Kvôli náboženskej žiarlivosti – v teologickom žargóne nazývaná „exkluzivizmus“ – hrozí, že viera sa zmení na ideológiu moci a nadvlády, čo je v skutočnosti zradou ducha božského poslania človeka.

▲ Cesta, ktorá premieňa život a myslenie

Pred viac ako desiatimi rokmi som sa stretol v Innsbrucku na islamsko-kresťanskom stretnutí organizovanom Hnutím fokoláre so skupinou ľudí z teologickej fakulty v jednom rakúskom meste, najmä s Romanom Siebenrockom a Wolfgangom Palaverom, ktorí poznačili môj život. Od toho momentu sa zrodila túžba kráčať po spoločnej ceste v spolupráci s Centrom pre medzináboženský dialóg hnutia a ďalšími kresťanskými a moslimskými priateľmi. Táto túžba nadobudla podobu série každoročných letných stretnutí, ktoré trvajú približne týždeň a konali sa už v Innsbrucku, Ríme, Tonadicu v Dolomitoch a na ďalších miestach, ako aj v St. Gallenkirchu, krásnej dedinke v regióne Montafon/Vorarlberg, ktorá ponúka útulné a podnetné prírodné a spoločenské prostredie.

Po takomto duchovnom zážitku sa vraciame na akadémiu, ktorá je niekedy nakažená intelektuálnym exkluzivizmom a karieristickým súťažením, čo vedie k izolácii

a nedostatku spolupráce. To sú globalizované choroby našich súčasných spoločností. Natíska sa otázka: Ako sa môže z charizmy jednoty zrodiť akadémia jednoty? Môže sa univerzita skutočne zjednotiť v rozmanitosti, aby sa stala uni-(di)-verzitou? Toto je výzva, ba ambícia, ktorá vo mne prebýva a na ktorú som začal hľadať odpovede v našom klástri (študijnej skupine).

Na týchto intenzívnych stretnutiach (ich pracovný rytmus je naozaj rýchly) každý z dvadsiatich kresťanských a moslimských teológov a odborníkov prezentuje svoj výskum a úvahy v rôznych témach podľa svojho záujmu a oblasti špecializácie. V centre pozornosti zostáva spiritualita jednoty v jej teologických a sociologických vyjadreniach, pričom osobitná pozornosť sa venuje textom Chiary Lubichovej, jej skúsenostiam a mystickým poznatkom zozbieraným v rokoch 1949 – 1950. Druhá časť postupne získava centrálnejšie postavenie v súvislosti s interdisciplinárnou študijnou skupinou *Škola Abbà*, ktorá sa venuje tomuto obdobiu a ktorú medzi nami zastupuje Stefan Tobler, teológ z Reformovanej cirkvi, ktorý žije a vyučuje v Sibiu v Rumunsku.

▲ Počúvať bez toho, aby ste si uперед pripravili odpoveď

Aké sú charakteristiky tohto zoskupenia?

Prvé slovo, ktoré mi napadne, je „sloboda“. Sloboda, ktorá pochádza z lásky a jednoty. Vytvorilo sa medzi nami priateľstvo a vzájomná dôvera, ktorá umožňuje každému povedať všetko bez strachu, že by niekoho urazil alebo že by bol zle pochopený. Naše stretnutia začíname paktom jednoty, v ktorom si sľubujeme, že sme pripravení položiť aj svoj život jeden za druhého. Pakt, ktorý znamená práve smrť ega, ktoré ľudí rozdeľuje a bráni plnému načúvaniu. Človek počúva v tichu prázdna, ktoré prijíma, nie

v kriku, ktorý pripravuje odpoveď. V skutočnosti tí, ktorí počávajú len napoly, počávajú len sami seba, aby sa opakovali. Neexistuje polemika, keď sa človek snaží milovať myšlienku druhého, aby pochopil jej krásu.

Klaster netvorí len intelektuálne diskusie a úvahy, ktoré sú dôležité, ale pokračujú pri jedle, počas prestávok, na výletoch do krásnych alpských hôr. Je to bohatá družnosť, ktorá spája vážnosť a ľahkosť, štúdium a zábavu s momentmi umenia a krásy, napríklad prostredníctvom spevu alebo spoločného sledovania filmu. Pri niektorých príležitostiach sme zorganizovali verejné stretnutia, aby sme sa otvorili miestnym komunitám a podelili sa s nimi o svoje skúsenosti. Otvorili sme sa aj akademickému svetu a v septembri 2021 sme zorganizovali medzinárodnú konferenciu na Teologickej fakulte v Innsbrucku.

Skupina je medzináboženská, predovšetkým islamsko-kresťanská, ekumenická a interdisciplinárna. Jazyky sú taliančina a nemčina; so šťastím, že máme skvelých prekladateľov, ktorí sú takí transparentní, že človek zabudne, že ide o simultánny preklad komplikovaných tém počas dlhých hodín. Preklad je umením jednoty.

▲ Obzory, ktoré sa otvárajú

Môžem povedať, že moje najdôležitejšie diela sa zrodili a vyrástli v tomto zoskupení. Spomeniem len dva smery, ktoré s ním súvisia: moja spolupráca s Wolfgangom Palaverom, ktorý ma zoznámil s René Girardom a jeho mimetickou teóriou a pozval ma na sériu stretnutí v Londýne a Innsbrucku². Druhý smer je výskumná skupina, ktorú založil Stefan Tobler na Univerzite Luciana Blagu v Sibiu a ktorá sa venuje mystickej teológii a islamsko-kresťanskému dialógu³. O týchto prácach sme diskutovali v klástri predtým, ako sa rozvinuli v spomínaných

výskumných kruhoch, aby sa neskôr vrátili do klastra na ďalšiu diskusiu.

Ako obzor vývoja sa mi zdá, že dozrel čas viac sa venovať medzináboženskému komentovaniu základných textov Chiary Lubichovej, snažiac sa pochopiť skúsenosť a charizmu jednoty skrze vzájomné osvetlenie našich tradícií. Je to projekt, ktorý sa už začal, ale zaslúži si systematickejšiu formuláciu.

Klaster si nedávno zvolil názov *Všetky kvety*, inšpirovaný Chiariným textom s názvom *Hľadieť na všetky kvety*. Je to proroctvo spirituality, ktorá považuje pluralizmus a rozmanitosť za božský dar a krásu, kde nikto nie je vylúčený ani ignorovaný a kde sa vďačne prijíma a medituje pestrá záhrada ľudstva. Je to názov, ktorý vnáša do akademického prostredia trochu poézie, tepla a farieb.

Dobre si uvedomujem, že sme malá realita, ktorú možno vždy vylepšiť. Realita, ktorá mi však ponúka ten závan kyslíka, ktorý mi umožňuje dýchať, dúfať a snívať po celý rok. Je to pozitívny signál, že jednota na akademickej úrovni je nielen možná, ale prináša kvety a ovocie. Skúsenosť, ktorá môže rozšíriť a oplodniť ďalšie skutočnosti vo svete.

¹ Pozri autobiografickú kapitolu „Moja dialogická odysea“ v knihe A. Mokrani, *Reading the Koran in Rome, Icons*, Rome 2010, s. 21-37.

² Výsledkom tejto spolupráce sú: A. Mokrani, *Toward an Islamic Theology of Nonviolence*, in *Dialogue with René Girard*, foreword by W. Palaver, *Studies in Violence, Mimesis, and Culture Series*, Michigan State University Press, East Lansing 2022. Id., *Islamic Hermeneutics of Nonviolence: Key Concepts and Methodological Steps*, in «Religions» 13 (4), 2022, 295; <https://doi.org/10.3390/rel13040295> (open access). Ďalšie štúdie sú v príprave.

³ Výsledkom tejto spolupráce sú: A. Mokrani, *The Cross in Rūmī's Matnawī*, in «Religions» 13 (7), 2022, 611. <https://doi.org/10.3390/rel13070611> (open access). Ďalšie štúdie sú v príprave.

Duchovné cvičenia v duchu cirkevného „my“

Keď sa stretnú charizmy...

Matteo Rebecchi,
Giuseppina
Signoriniová
a Mario Suerte

Xaveriánske teologické ročníky v Manile na Filipínach vyskúšali nový spôsob vykonávania svojich každoročných duchovných cvičení: prežívať ich vo svetle spoločenstva medzi charizmami. Za miesto konania si zvolili citadelu „Pokoj“ Hnutia fokoláre v Tagaytay. Porozprávali nám o tom organizátori – páter Matteo Rebecchi, xaverián a formátor študentov v Manile, a dvaja fokolaríni: Giuseppina Signoriniová a Mario Suerte, ktorí sú v súčasnosti v spomenutej citadele.

Duchovné cvičenia sa tradične chápu ako čas vyhradený na rozjímanie a kontempláciu v tichu a osobnej modlitbe. Ale čo ak sa k tichu pridajú slová, ak sa k samote pridá spoločenstvo? Nejde o „nahradenie“, ale o spojenie, teda poskytnutie priestoru obom skutočnostiam. V skutočnosti ide o nepretržité duchovné cvičenie – predĺžené v čase a rovnako platné – praktizovať vzájomnú lásku a prijať skúsenosť Boha, ktorú zažíva brat či sestra vedľa mňa.

Z tohto dôvodu sa xaveriánske teologické ročníky v Manile „pokúsili“ o experiment: prežiť duchovné cvičenia v roku 2022 v citadele Hnutia fokoláre v mestečku Tagaytay. Xaveriáni sú rehoľné spoločenstvo, ktoré sa zrodilo koncom 19. storočia a ktorého zakladateľ svätý Guido Maria Conforti si za svoju misionársku charizmu *ad gentes* zvolil evanjeliové slová „Choďte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15). Inšpirovaní svätým Františkom Xaverským sa usilujú o to, aby sa miestna cirkev prehlbovala, angažovala a bola spojená s misijným mandátom univerzálnej Cirkvi, a to najmä svedectvom o Ježišovi tým, ktorí ho ešte nepoznajú.

Citadela „Pokoj“ v Tagaytay, podobne ako ostatné citadely Hnutia fokoláre, je malé mestečko s podnikmi, školami, modlitebňami a miestami stretnutí, kde žijú ľudia z rôznych národov a kultúr s úmyslom žiť vzájomnú lásku podľa evanjelia a svedčiť tak o kresťanstve v každodennom živote.

▲ Kontext

Keď sa hovorí o konferenciách, stretnutiach a seminároch, takmer spontánne sa natíska otázka: „Koľko vás bolo?“ Pochádza to z toho, že sme navyknutí na vysoké čísla! V našich časoch sme však povolaní prežívať skúsenosť, ktorá za cieľ neberie kvantitu

prítomných, ale kvalitu vzťahov. Preto môžeme povedať: „Každý jednotlivý človek má cenu celého ľudstva!“

V tomto duchu sme sa vybrali za účastníkmi týchto cvičení – spolu desať študentov a predstavení – zo šiestich rôznych krajín (Taliansko, Čína, Brazília, Indonézia, Kongo a Burundi), ktorých v citadele ubytovali v rôznych mužských spoločenstvách nazvaných fokoláre.

Podľa toho, čo xaveriáni povedali, prvý dojem, ktorý vyvolal ich údiv, bol, že ich prijala *komunita*. A prijali ich nielen ako hostí, ale ako *dar*, ako plnohodnotných obyvateľov citadely.

Ďalšou vecou, ktorá zaujala hneď od začiatku, bola skutočnosť, že takmer všetci prítomní fokolárini prežili nejakú misijnú skúsenosť v zahraničí. To, čo je pre xaveriánov výzvou a životným záväzkom, stretli v konkrétnej skúsenosti tých, ktorí ich prijali.

Ďalšia skutočnosť, ktorá ich prekvapila, bolo „kolektívne“ vedenie tohto týždňa duchovných cvičení: témy často prezentoval tím niekoľkých ľudí. Aj niektorí fokolárini boli prítomní počas stretnutí a v rôznych časoch dňa. Niektorí mali aktívnu úlohu pri zdieľaní tém a skúseností, zatiaľ čo iní pôsobili ako „duchovný kvas“ prostredníctvom počúvania a konkrétnej lásky, ako napríklad Giacomino, fokolárin, ktorý na všetkých zapôsobil svojím tichým a pozorným prístupom. Za normálnych okolností sa účastníci cvičení stretávajú len s jedným kazateľom, zatiaľ čo títo xaveriáni sa ocitli pred malým „zástupom“ učeníkov, pričom kazateľom bol iba jeden: Ježiš medzi nami.

▲ Vtiahnutí do každodenného života

Program zahŕňal dopoludňajšie rozjímanie o niektorých bodoch spirituality spoločenstva a popoludňajšie rozjímanie o konkrétnych aspektoch života spoločenstva s osobitným dôrazom na podelenie sa/chudobu, modlitbu a apoštolát. Diskutovalo sa aj o medzináboženskom dialógu a ochrane maloletých a zraniteľných. Po každej prednáške nasledovali chvíle na zamyslenie, otázky a odpovede a priestor na spoločenstvo. Nechýbali ani oddychové chvíle vrátane *Manéž-e*, ako radi nazývajú zábavný večer, kde každý ponúkol svoj umelecký talent v bohatstve kultúrnej rozmanitosti.

Je tiež známe, že na Filipínach je spoločné stravovanie neoddeliteľnou súčasťou života a prejavom rodinného spolužitia. V tomto duchu prijali xaveriánov na večeru rôzne mužské a ženské fokoláre. Tieto chvíle boli obzvlášť cenené, pretože vytvorili príležitosť spoznať štýl fokolárinskej domácnosti, ktorý je veľmi odlišný od bežných seminárov a kláštorov. Okrem toho boli tieto večere príležitosťou porozprávať príbeh svojich osobných povolání a navzájom si odovzdať „posvätné chvíle“ svojho osobného stretnutia s Otcovou láskou.

Ukázalo sa dôležité, že cvičenia sprevádzala aj ženská prítomnosť. V tomto kontexte bolo možné trochu si vychutnať aj mariánsky profil Cirkvi. „Možno povedať, že Cirkev je ‚mariánska‘ a zároveň ‚apoštolsko-petrovská‘,“ napísal svätý Ján Pavol II. vo svojom apoštolskom liste o dôstojnosti a povolaní žien *Mulieris Dignitatem* (č. 27). Aj táto skutočnosť môže byť konkretizáciou toho, čo *Ratio fundamentalis* navrhuje pre formáciu kňazov: „Prítomnosť žien vo formačnom procese v seminári, či už medzi špecialistami, alebo v oblasti vyučovania, apoštolátu, rodín, alebo služby spolo-

čenstvu, má svoju formačnú hodnotu aj vo vzťahu k uznaniu vzájomného doplňovania sa medzi mužmi a ženami“ (č. 151).

▲ Kresťanský život ako neustále objavovanie

Samozrejme, boli aj takí, ktorí museli prekonať nechúť ísť na výročné exercície, ktoré neboli zamerané len na modlitbu a ticho. Postupne sa však začlenili do ponúknutého spôsobu, ocitli sa ponorení v atmosfére rodinnej jednoty a nechali sa zasiahnuť Ježišovou milosťou medzi nami.

V kresťanskom živote nie je nič samozrejmé. Jeden študent bol oslovený počutými skúsenosťami: cítil sa povzbudený, aby aj on uviedol Božie slovo do praxe, keďže doteraz považoval evanjelium skôr za knihu na štúdium a premýšľanie než pre život. Viacerí si uvedomili, aké dôležité je milovať svojho blížneho. Niektorí zdôraznili potrebu prehĺbiť vzťahy v spoločenstve tým, že ich uprednostnia pred aktivitami. Jeden z formátorov poznamenal, že všetky rozprávané skúsenosti zdôrazňovali „moment svetla“, keď sa človeka dotkla Božia láska, a ako sa tento moment stal začiatkom cesty obrátenia a úplného sebadarovania Bohu a bratom i sestrám.

Tu sú dva dojmy po skončení duchovných cvičení. Jeden zo xaveriánov povedal: „Cvičenia sme si vykonali v spoločnom duchu Františka Xaverského a Chiary Lubichovej, ktorých sme medzi sebou cítili živých a prítomných.“ A takto sa vyjadrila jedna fokolárinka: „Zažila som vzájomnosť lásky. Mala som z toho úžitok ako osoba a pocítila som úžitok aj pre naše spoločenstvo. Povedala by som: bohatstvo chariziem sa tu vyjadrilo v službe Cirkvi a ľudstvu.“

Zažili sme skrátka podmanivú skúsenosť svetla. Týždeň týchto duchovných cvičení bol školou, kde sme sa učili žiť ako spoločenstvo, presunúť pozornosť z „ja“ na „my“, žiť a myslieť trojičným spôsobom. Myslíme si, že takúto skúsenosť duchovných cvičení môžeme odporučiť aj iným komunitám a seminárom ako školu obrátenia sa k evanjeliu a kontemplácie Ježiša prítomného medzi nami.

Keď sa stretnú charizmy, „rastie Ježišova prítomnosť“ a taktiež si „uvedomíme novým spôsobom, že sme Ježišom“.

Tridsať rokov v „škole života“ v rôznych afrických krajinách

Interkultúrna formácia

Marina (Else)
Castellittová

Moje africké dobrodružstvo sa začalo v druhej polovici 80. rokov príchodom do Fontem v okrese Dschang a objavením nového sveta v srdci kamerunského pralesa. Niekoľko rokov predtým som si vypočula rozprávanie jedného kňaza, ktorý hovoril o tom, čo zažil na tomto mieste, a fascinovalo ma to. Jeho skúsenosť sa začala túžbou pomôcť ľuďom v Kamerune, ktorí vymierali z dôvodu spavej choroby. Nás mladých z Hnutia fokoláre z celého sveta to zmobilizovalo a vytvorili sme veľké spoločenstvo dobier.

Počas môjho štúdia ako pôrodnej asistentky vo mne dozrela odpoveď na Božie volanie. Rozhodla som sa odovzdať Bohu cez Hnutie fokoláre a nasledovať ho na ktorýkoľvek kút sveta, kde ma bude chcieť mať. Ani vo sne mi nenapadlo, že toto „áno“ Bohu ma zavedie do Fontem, na to miesto svedectva bratskej lásky, kde som bola svedkom spolupráce a výmeny bohatstiev medzi mužmi a ženami rôznych národov a kultúr.

„Treba si v radosi uvedomiť, že nijaký národ, nijaká kultúra alebo osoba si nemôže vystačiť sama. Druhí sú konštitučne nevyhnutní na budovanie plnohodnotného života.“ Tieto slová predstavujú jednu z výziev, ktoré nám adresuje pápež František v encyklike *Fratelli tutti* (č. 150). Je to jadro tohto rozprávania, ktorého autorka strávila 28 rokov v rôznych afrických krajinách.

▲ Očarenie a výzva z neznáma

Spomínam si na svoj prilet na letisko v Douale, ktorý bol začiatkom môjho približne tridsaťročného afrického života. Je neskoro večer, len čo vystúpim z lietadla, ocitám sa vo víre neopísateľných pocitov, je tu iné svetlo, nové farby, všetko je zaujímavé, všade ruch a ľudia, usmievaví a zaneprázdnení, veľa hluku.

V mojom srdci nadšeného dievčaťa cítim, že sa začala nová etapa mojej školy života. Po prvých dvoch rokoch v Kamerune som šla do Kene, kde som zostala pätnásť rokov, a potom do Tanzánie na približne jedenásť rokov. Najmä prvé roky, ktoré som prežila v pralese, kde som sa ocitla v úplne novom a dobrodružnom prostredí s takým odlišným životným rytmom, boli pre mňa veľkou výzvou. Občas som pocítila nostalgiu za rodinou, za krásnym li-

gúrsnym mestečkom, kde som sa narodila, za svojimi talianskymi zvyklosťami. Veľmi zaujímavé však bolo prežívať život a krásu veľkej „rodiny“, ktorú som si osvojila. Hovorí sa, že „v Afrike má každý svoj domov“ – i ja som to tak prežívala. Cítila som sa tu doma, stále viac a viac, chvíľu po chvíli, rok po roku.

▲ Učiť sa od inej kultúry, ako je tá moja

Základom tejto skúsenosti bolo a naďalej aj je odhodlanie žiť pre jednotu, ktorú Ježiš žiadal od Otca, uvádzať Ježišovo evanjelium do praxe, cvičiť sa v tom, aby som mala jeho ducha, jeho myslenie. Neoceniteľná bola pomoc domorodých sestier a bratov, ktorí ma sprevádzali pri začleňovaní sa do nových kontextov a pomáhali mi spoznávať kultúry, hodnoty a tiež pristupovať k hlbokým a chúlостivým otázkam afrických krajín, kde som žila.

Učila som sa žiť a „zjednocovať sa“ s úctou k rozmanitosti, a to aj v ťažkých a náročných chvíľach, ako bolo stretnutie s realitou, ktorú by som si nikdy nevedela predstaviť: ťažké životné situácie, lokálny stav žien, problémy materstva a mnohých opustených matiek, extrémna chudoba, choroby a nedostatok primeranej zdravotnej starostlivosti a tak ďalej. Zažila som aj silné strety, ktoré si vyžadovali hlboké zmeny v mojom myslení a predovšetkým vernosť zvolenému rozhodnutiu.

Stať sa niekomu blížnou bolo pre mňa „skúškou“, čo som praktizovala každý deň a od najjednoduchších vecí. Napríklad som si musela zvyknúť a spomaliť svoje tempo alebo sa dokonca naučiť pripraviť nejaké ich jedlo či ošúpať mango!

Krátka skúsenosť týkajúca sa využívania času: Zvyknutá „využiť“ každý okamih na „prácu“ som objavila krásu jestvovania

v prítomnej chvíli aj pri malých príležitostiach. Ako napríklad pozdraviť ľudí – a vôbec nie rýchlo! Každý človek, ktorého stretnete, vám podá svoje osobné „Karibu“, vy mu podáte ruku a spýtate sa: „Habari za leo?“ (Ako sa dnes máte?) Občas sa mi stalo, že som do rozhovoru s niekým vstúpila bez pozdravenia, no onedlho som pochopila, že bude lepšie začať odznova, a teda ospravedlniť sa. Následne sa mi vždy dostalo veľkého srdečného prijatia.

▲ Pri stretnutí s inými ľuďmi neustále objavujeme hodnoty

Musím povedať, že som zažila veľa krásnych chvíľ úžasu a vzájomného darovania, keď som prenikla do ich mentality a spoznala miestne zvyky! Dôležité bolo, že som študovala ich jazyky, spoznávala miestnu históriu, príchod prvých hrdinských kresťanských misionárov. Všetko to boli príležitosti nielen počúvať a učiť sa, ale aj podeliť sa o svoje/naše skúsenosti zo života, kultúry, náboženstva.

To všetko ma nielen zmenilo, ale aj tie najjednoduchšie gestá sa zmenili na príležitosti na naše zblíženie – lepšie sa spoznať, pochopiť a hlbšie vnímať realitu, v ktorej som žila.

Boli to roky interkultúrnej formácie: v každodenných vzťahoch, v spôsobe života a rozprávania, v neustálom objavovaní hodnôt, ako je hlboké náboženské cítenie a silné vedomie existencie Boha, „Mungu yupo“ – čo znamená „Boh existuje“; ako je pohostinnosť, ktorá naplňa srdce, silný zmysel pre solidaritu a život v spoločenstve, láska a úcta k životu a starším ľuďom, veľká starostlivosť o rodinu a podobne.

Zoznam by mohol byť ešte dlhší, ale všetko sa tam sústreďuje na to podstatné: na stretnutie s druhým. „Hory sa nestretávajú, ľudia áno,“ hovorí swahilské príslovie.

Osvojenie si života, myslenia a spoločenstva

Formovanie komunitných lídrov

Pat Santoianiová

Napriek obrovským prírodným zdrojom je Latinská Amerika kontinentom s najväčšou nerovnosťou na svete. Systémové násilie, korupcia, kriminalita a predovšetkým chudoba predstavujú pre obyvateľov veľké problémy a výzvy.

Na druhej strane pocit spolupatričnosti a spoločenstva, ktorý je pre tento región charakteristický, ponúka obrovský potenciál pre spoločné hľadanie možných riešení. To si však vyžaduje prítomnosť a činnosť lídrov, ktorí vedú interpretovať hlbší význam týchto výziev a usilujú sa o ich riešenie prostredníctvom aktívnej účasti rôznych sociálnych sektorov.

Diplom v oblasti komunitného líderstva, čo sa študuje na pobočke Univerzitetného inštitútu Sophia v Latinskej Amerike a Karibiku (ALC), sa dá získať už druhý rok. Vzťahové dobrá, bratstvo, udržateľnosť, sociálna transformácia sú kľúčové pojmy tohto vzdelávacieho programu, ktorý je rozšírený na celé územie Latinskej Ameriky a jeho vzdelávanie prebieha komunitne. Hovorí o ňom koordinátorka projektu Pat Santoniová.

Tak ako v mnohých iných častiach sveta, aj v Latinskej Amerike je takýchto lídrov málo. Preto nie je zvláštne, že pri počiatkoch prieskume na tomto kontinente, ktorý uskutočnil tím pripravujúci otvorenie latinskoamerického pobočky Univerzitetného inštitútu Sophia (Sophia-ALC), sme sa stretli s požiadavkou venovať prvú akademickú ponuku práve vzdelávaniu komunitných lídrov. Naša ponuka vzdelávania teda vychádzala z dialógu s okolitou realitou a snažila sa nájsť na ňu konkrétne odpovede.

▲ Komunitné líderstvo

Slovo „komunitný“ nie je obyčajný prívlastok. Je to ústredná charakteristika určitého typu líderstva, ktoré je potrebné pre Latinskú Ameriku. Táto charakteristika mala veľký vplyv na koncepciu vzdelávacieho programu, ktorý sa opiera o komunity túžiace sa niečo naučiť.

Metodika kurzu má tri základné piliere: živá skúsenosť komunity; skúsenosť, ktorá prepája myslenie a život; sapienciálny pohľad na latinskoamerickú realitu, to znamená pohľad, ktorý vychádza

zo spirituality národov, lokálnych historických náboženstiev a rôznych iných spirituálnych prejavov prítomných na americkom kontinente.

Snažíme sa teda pochopiť realitu prostredníctvom integrácie myslenia so životom, čo znamená, že vychádzame z vlastných skúseností, z „rán“ vo vlastných komunitách, a spoločne uvažujeme nad novým štýlom líderstva.

Na príprave odborného pedagogického personálu a príprave vzdelávacích modulov sa aktívne podieľali špecialisti z rôznych oblastí. Okrem otvorenosti voči aktuálnym skúsenostiam vzdelávania na iných univerzitách a v spolupráci s inými inštitúciami sa profesori snažia o hlboké pochopenie verejnej politiky v tom prostredí, z ktorého študenti pochádzajú.

Vytvárame tak malé komunity, v ktorých prichádza k výmene skúseností, robia sa spoločné čítania a prejavuje sa záujem o projekty druhého. Na každú komunitu dohliada tútor, ktorý poskytuje profesorom spätnú väzbu. Profesori, tútori a žiaci spolu tvoria ešte väčšiu komunitu.

Účastníci kurzu sú veľmi rôznorodí: sú to lídri domorodých komunít, pastori, kňazi, rehoľníci, riaditelia škôl a podobne. Pochádzajú z rôznych krajín a s rôznym akademickým a kultúrnym zázemím (od univerzitných profesorov až po absolventov stredných škôl).

▲ Konkrétny záväzok

Na základe záväzku integrovať myslenie a život navrhujeme študentom vybrať si určitú oblasť, v ktorej už pracujú alebo by chceli pracovať, aby sme si spoločne precvičili toto komunitné líderstvo. Každá individuálna premena musí mať aj sociálny dosah.

V prvom ročníku, na ktorom sa zúčastnilo 80 účastníkov, sme predstavili najrôznejšie projekty v rôznych oblastiach: vzdelávacej, právnej, podnikovej, domácej, obecnej, cirkevnej a pastoračnej. Jeden z nich napríklad pochádza od jednej osoby z Argentíny, ktorú motivovala spolupráca s charitou pri výstavbe obydlí v chudobných štvrtiach. Vďaka nášmu vzdelávaniu mohla táto osoba obohatiť túto aktivitu: na jednej strane posilnila svoje prirodzené líderstvo, na druhej strane pomohla zosieťovať iné inštitúcie a kolegov, ktorí sa už zaujímali o tento projekt.

V druhom ročníku väčšina účastníkov už realizovala alebo sa pripravovala realizovať svoj záverečný projekt, a to v oblastiach súvisiacich so sociálnou, s edukačnou, cirkevnou alebo náboženskou sférou. Jeden študent predstavil projekt zameraný na začlenenie nepočujúcich do štúdia práva, a to prostredníctvom implementácie série nástrojov a postupov, aby mohli vyučujúci aj študenti prispôbiť vedomosti a učebné osnovy týmto občanom.

Je prirodzené, že tento „komunitný kvas“ presahuje trvanie kurzu. Skúsenosti totiž pokračujú aj po skončení štúdia a dávajú vzniknúť živým komunitám, ktoré sa navzájom podporujú, podieľajú sa na spoločných projektoch a práci.

Výzvy a príležitosti interkultúry v rehoľných komunitách

Medzinárodné alebo interkultúrne?

Paolo Archiati,
OMI

Hovoriť dnes o interkulturalite je celkom prirodzené, ale pochopiť tento pojem a predovšetkým zaujať k nemu primeraný životný postoj nie je také bezprostredné.

Autor je Talian a patrí k mužskej rehoľnej kongregácii prítomnej v takmer 70 krajinách a väčšinu zo svojich 51 rokov zasväteného života prežil v interkultúrnych komunitách. „Nejde o to, aby sa vnucoval alebo dokonca navrhoval,“ uzatvára, „určitý kultúrny model, ktorý by sa mal nasledovať. Model, ktorý je spoločný pre všetkých, je už načrtnutý v evanjeliu, ku ktorému sme všetci povolani každý deň konvertovať.“

Interkulturalita nie je typickým alebo špecifickým javom iba Cirkvi alebo zasväteného života. Je to smer, ktorým sa už niekoľko desaťročí ubera samotný svet. Je to pohyb, ktorý je pravdepodobne nezvratný a ktorého cieľ zostáva neznámy. Tento pohyb vyvolal fenomén migrácie, či už slobodnej, alebo nútenej, tragická realita úteku pred vojnou, biedou alebo inými neudržateľnými situáciami. Okrem toho, samozrejme, aj presuny, najmä dočasné, za turistiku, športom alebo štúdiom. Na svete takmer neexistuje veľké mesto, ktoré by sa nestalo kozmopolitným a interkultúrnym.

Tento fenomén sa nevyhýba ani zasvätenému životu. Takmer všade sa naše rehoľné komunity z rôznych dôvodov stali alebo stávajú interkultúrnymi. Termín interkultúrny sa uprednostňuje pred multikultúrnym, pretože je „dynamickejší“ v tom zmysle, že vyjadruje realitu vzťahov, ktoré sa vytvárajú a rozvíjajú v danom prostredí. V zasvätenom živote sa tieto vzťahy riadia prístupmi a kritériami spojenými so základnou voľbou viery a príslušnosťou ku konkrétnej rehoľnej rodine.

Oblasti interkultúrnej skúsenosti

Jazyk a reč

V náboženskej komunite sa prejavuje mnoho oblastí, v ktorých sa uskutočňuje interkultúrna skúsenosť. Mimoriadne dôležitá je oblasť jazyka a reči. Vstupnou bránou do „novej“ kultúry je určité jazyk, v ktorom sa táto kultúra vyjadruje. Od jazyka sa postupne prechádza k reči, ktorá zahŕňa idiomatické výrazy, idiómy, miestny slang. Samotná gestikulácia je súčasťou jazyka. Pre tých, ktorí nie sú z Talianska, je zaujímavé sledovať, ako my Taliani komunikujeme gestami, niekedy gestami, ktoré treba vysvetliť a ktoré možno ani my, ktorí ich robíme denne, nevieme objasniť. Gestami

niekedy vyjadrujeme myšlienky alebo pocity, ktoré by sme len ťažko vyjadrili slovami.

Družnosť

Ďalšou oblasťou, v ktorej sa prejavujú interkultúrne vzťahy, je družnosť. Je to oblasť, ktorá zahŕňa mnoho aspektov, ktoré nemôžeme zredukovať na jedlo a pitie alebo dokonca na otázku chuti. Je to oblasť, ktorá núti príslušníkov tej istej kultúry, aby sa medzi sebou cítili „ako doma“.

V „zdravom“ rehoľnom spoločenstve je dôležité zabezpečiť, aby mal každý čas na integráciu a cítil sa v novom prostredí dobre. „Nováčik“ musí mať čas zvyknúť si na neznáme nápoje a jedlá, na nezvyčajný spôsob ich podávania a spoločenstvo, ktoré ho privíta, mu musí poskytnúť potrebný čas a v prípade potreby mu pomôcť oceniť to, čo je iné.

Pre nás Talianov je zaujímavé, a niekedy aj zdrojom veselosti sledovať, aké kombinácie jedál si brat dáva na ten istý tanier. Spočiatku sa nám zdajú nepochopiteľné a niektorých dokonca obťažujú, ale úcta k druhým a trpezlivosť, s akou im doprajeme čas, aby sa „naučili“ inému spôsobu jedla, nás niekedy vedie k tomu, aby sme „robili ako oni“, a to až do takej miery, že môžeme vidieť na tanieri Taliana kombináciu jedál, ktorú on sám pred pár rokmi kritizoval, pretože nezodpovedala zabehaným zvykom...

Modlitba a spiritualita

Ďalšou oblasťou, v ktorej sa prejavujú interkultúrne vzťahy v rehoľnom spoločenstve, je svet modlitby. Modlitba, liturgia, slávenia sú vyjadrením vnútorného a duchovného sveta, ktorý desaťročia, ba stáročia

prenikal pôvodnú kultúru bratov a ktorý „nasávali“ od detstva. Iný je onen svet a iné sú prejavy, ktorými sa vyjadruje.

Do tejto sféry patrí nielen oblasť modlitby a liturgie, ale aj oblasť spirituality, poňatia Boha a sveta až po osobný vzťah s Bohom, v ktorom každý z nich žil v detstve a v ktorom vyrastá dodnes. Je to veľmi citlivá sféra, ktorá si od každého vyžaduje čas, trpezlivosť, otvorenosť, schopnosť prekonávať seba samého a mnohé ďalšie „duchovné cvičenia“. Ak v osobnej modlitbe nájde každý primeraný priestor na svoje vyjadrenie, tak aj spoločná modlitba si vyžaduje spoločné základy, ktoré treba spoločne prežívať. Spoločná liturgia je ovplyvnená všetkými týmito faktormi a výzvou zostáva naučiť sa ju, aby každý človek mohol prežívať skutočný vzťah s Bohom a so svojimi bratmi či sestrami bez toho, aby sa musel zrieknuť vyjadrenia tohto vzťahu spôsobom, ktorý je pre neho najprirodzenejší a najvlastnejší.

Ostatné sféry

Tieto tri oblasti, v ktorých sa interkulturalita prežíva a prejavuje v rehoľnej komunite, sú len niekoľkými príkladmi. Existuje mnoho ďalších, ktoré kvôli nedostatku miesta môžeme iba jednoducho vymenovať. Jednou z nich je oblasť oddychu, hry a športu, voľného času. Ďalšími sú diskusie, stretnutia komunity, podelenie sa o prežívanie života a viery. Ďalšou by mohla byť služba, ktorú brat vykonáva v inom kontexte, ako je jeho vlastný, so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú. Pridal by som vzťah k práci, peniazom, rodine. Oplakávanie odchodu člena rodiny alebo milovanej osoby. Tieto príklady sú len začiatkom radu úvah, do ktorých nemôžeme vstupovať. Uvediem len príklad: za niekoľkými úvahami o liturgii sa môžu skrý-

vať rôzne, a nie vždy kompatibilné, vízie Cirkvi, teológie, sviatostí, vízie, ktoré často vychádzajú z rôznych interpretácií tých istých biblických textov.

Ako uspieť v tejto „nemožnej misii“?

Po týchto krátkych úvahách o výzvach zasväteného života v interkultúrnej komunite sa spontánne natíska otázka, ako to celé „zvládnuť“, ako dať tejto výzve pozitívny výsledok. Ako zabezpečiť, aby sa rozdiely, znášané s námahou a často uprostred silného napätia, stali skutočným bohatstvom pre jednotlivcov i pre spoločenstvo? Existuje mnoho faktorov, ktoré to umožňujú, ale žiadny z nich sám osebe nemôže zaručiť pozitívny výsledok. Spomeniem niektoré z nich.

Determinujúcim prvkom je určite postava animátora komunity, jeho osobnosť, jeho príprava, jeho schopnosť zdravo, dospelo a zodpovedne komunikovať so všetkými. Animátor schopný konfrontácie, ktorá je vždy inšpirovaná tým, čo je dušou spoločenstva zasvätených osôb: láska k Bohu a vzájomná láska medzi bratmi.

Ďalším prvkom je, aby každý člen komunity mal pevnú osobnú identitu a pevné motivácie pre to, čím je, čo žije, čo robí. Bez dostatočne silnej osobnej identity nie je možný dialóg, hrozí asimilácia jednej osoby druhou alebo jednej skupiny druhou, čo má za následok pocit frustrácie, ktorý môže vzťahy len zhoršiť.

Tretím prvkom, pravdepodobne dôležitejším ako prvé dva, je schopnosť neustále žiť svoj život podľa požiadaviek evanjelia. Tým sa vyhneme fenoménu asimilácie, ktorý je v interkultúrnom spoločenstve veľmi nebezpečný. Nejde tu o to, aby sa vnucoval alebo dokonca navrhoval určitý kultúrny model, ktorý treba nasledovať. Kultúrny

model, ktorý je spoločný pre všetkých, je už načrtnutý v evanjeliu, ktoré nás každý deň povoláva ku konverzii. Do tej miery, do akej sa všetci zaviazu nastúpiť na túto cestu, bude komunita rásť smerom k jednote a spoločenstvu, kde sa rozdiely nebudú odstraňovať, ale budú slúžiť všetkým.

Ikuméni

Odborný seminár o dialógu a službe

Beatriz Isolová

Ikuméni, seminár osvedčených postupov v oblasti ekumenizmu a medzináboženských vzťahov, ponúka program odbornej prípravy pre mladých kresťanov vo veku od 18 do 35 rokov z rôznych cirkví v Latinskej Amerike a Karibiku. Druhý ročník sa skončil koncom roka 2022 a zúčastnili sa ho ľudia z trinástich krajín. Koordinuje ho Regionálne ekumenické centrum pomoci a služby, ktoré pracuje pod záštitou Pastoračného teologicko-biblického centra pre Latinskú Ameriku a Karibik a Centra pre vzdelávanie Rady biskupov Latinskej Ameriky. Spolupracuje s Hnutím fokoláre, s Charitou pre Latinskú Ameriku a Karibik, s Konferenciou biskupov Kolumbie, s Pastoračnou komisiou pre laikov a mládež konferencie biskupov Peru, s Korporáciou reformovaných univerzít a s Qonakuy, sieťou evanjelických a protestantských univerzít pre trvalo udržateľný rozvoj.

Ikuméni ponúka kompletné vzdelávanie – online a prezenčné – pozostávajúce z tematických seminárov, výskumov a prierezových pohľadov, z ktorých sa dá vybrať. Od umenia pohostinnosti po schopnosť plodného riadenia a ľudského bratstva; od rešpektovania náboženskej slobody po ekumenickú diakoniú a medzináboženskú spoluprácu; od objavovania a uznávania druhého po angažovanosť náboženstiev za rozvoj a mier: to sú len niektoré z tém, ktorým sa venujeme a ktoré inšpirovali mladých ľudí k návrhom rôznych iniciatív, aby spoločne išli v ústrety ranám a bolestiam vo svojich komunitách.

Na získanie diplomu *Ikuméni* musia účastníci na záver predstaviť svoju ekumenickú

alebo medzináboženskú činnosť. Napríklad v programe *Humanitárne udalosti* niekto realizoval ekumenický projekt pre viac ako 40 detí žijúcich v regióne postihnutom ozbrojeným konfliktom a násilím, pričom ukázal, že prostredníctvom dobrej praxe existujú v živote alternatívy: namiesto toho, aby sa pridali k ozbrojeným skupinám a/alebo gangom, môžu žiť a spolunažívať s ostatnými bez násilia. Alebo jeden, ktorý si vybral program *Trvalo udržateľný rozvoj*, chcel spolu s kresťanmi z rôznych cirkví podporiť pestovanie, výrobu a predaj vanilky pre rozvoj vidieckej komunity v dedinke Cañaverales. Ďalší v programe *Budovanie mieru* navrhuje, vzhľadom na nedostatok medzináboženských priestorov vo svojom meste, miestny mládežnícky priestor, kde by sa mladí ľudia rôznych náboženstiev mohli učiť žiť spolu v čoraz sekulárnejšom kontexte.

Koncom októbra sa pod heslom *Ruky pre službu svetu. Teraz nastal ten čas* súčasne stretlo 60 mladých ľudí v San Salvadore, Bogote, Mendoze a Lime. Bola to príležitosť na posilnenie spoločného nasadenia a podelenie sa o skúsenosti, výzvy a sny. V modlitbách na začiatku dňa prehlbovali biblický úryvok „Boh nám nedal ducha bojzlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy“ (2 Tim 1, 7). Osobné stretnutie v mladých ľuďoch posilnilo záväzok pokračovať v dobrej ekumenickej a medzináboženskej praxi na ich území.

Nový kurz *Ikuméni* sa začal 1. júna 2023.

Svätý Boží ľud žiada hlbokú obnovu

Synoda 2021 – 2024: Z lokálnej etapy na kontinentálnu

sekcii pripravila Adriana Masottiová

Príprava kontinentálnych zhromaždení

Synodálny proces pokračuje. Koncom novembra 2022 sa Generálny sekretariát synody stretol v Ríme s koordinátormi z každého kontinentu, aby spoločne pripravili kontinentálne zhromaždenia, ktoré boli naplánované na rôzne dátumy do marca 2023 ako vrchol druhej etapy a ako príprava na dvojité stretnutie biskupov vo Vatikáne v októbri 2023 a 2024.

„Vkladám veľkú nádej do tejto našej úlohy,“ povedal kardinál Mario Grech, generálny sekretár synody, na záver stretnutia, „ktorá je a zostáva predovšetkým evanjelizáciou. Na tejto ceste sa nesmieme báť napätia. Nesmieme nikoho vylučovať a každého počúvať!“ Kardinál Jean-Claude Hollerich, luxemburský arcibiskup a generálny relátor synody, zdôraznil, že „v tejto druhej etape synody v skutočnosti už zažívame prvý univerzálny rozmer tohto procesu“.

Pracovný dokument

Pracovným základom pre kontinentálnu etapu týkajúcu sa dialógu medzi cirkvami na tom istom území je dokument: „Rozšír priestor svojho stanu“¹. Kontinentálna fáza sa začala tým, čo už vyplynulo z prvej fázy počúvania a je zhrnuté na približne 50 stranách s príspevkami zaslanými biskup-

skými konferenciami z celého sveta, ale aj východnými katolíckymi cirkvami, dikastériami Rímskej kúrie, ako aj rehoľnými predstaviteľmi, inštitútmi zasväteného života a spoločnosťami apoštolského života, laickými združeniami a hnutiami. Viac ako tisíc príspevkov od jednotlivcov a skupín a množstvo nápadov prišlo aj prostredníctvom sociálnych médií z iniciatívy „Digitálna synoda“.

„Pre nás všetkých,“ povedal kardinál Grech pri prezentácii dokumentu, „bolo prekvapením počuť, ako sa napriek rozdielnej citlivosti svätý Boží ľud zbieha v prosbe o hlbokú obnovu Cirkvi.“

Skúsenosť lokálnej etapy

Text vyjadruje skúsenosť hlbokého znovu-osvojenia si spoločnej dôstojnosti všetkých pokrstených, čo predstavuje stĺp synodálnej cirkvi. „Skutky žitej synodality – píšú biskupi Etiópie – predstavovali pre nás kľúčový a vzácny okamih, aby sme si uvedomili, ako všetci prostredníctvom krstu prežívame spoločnú dôstojnosť a povolanie účasti na živote Cirkvi.“ „Došlo k hlbokému uvedomeniu si skutočnosti, že v synodálnej cirkvi je spoločné kráčanie cestou, ako sa stať misijnou Cirkvou“ (Japonsko). „Ľudia hovorili, ako keby to bolo

prvýkrát, čo boli požiadania, aby hovorili, aj keď boli v kostole celé desaťročia“ (Pakistan). V tomto synodálnom procese nie je núdza o strach a nedôveru, ťažoba spôsobená zneužívaním maloletých sa nedá skryť. Konferencia biskupov Austrálie píše: „Pre mnohých sú dôsledky stále chýlostivým a nevyriešeným problémom. Bolo veľmi naliehavé uznať spôsobenú hrôzu a škodu a zintenzívniť úsilie na ochranu zraniteľných ľudí.“ Občas bolo zaznamenané aj nepochopenie medzi duchovenstvom a veriacimi.

Žiadosti

Takmer všetky diecézy nastoľujú otázku uznania dôležitosti žien v živote Cirkvi a ich účasti v rozhodovacích štruktúrach a sférach. Žiada sa, aby Cirkev pokračovala vo svojom rozlišovaní. Medzi kategóriami skupín a ľudí, ktorí sa cítia v Cirkvi „odsunutí“ alebo „diskriminovaní“, dokument uvádza aj rozvedených a znovu zosobášených, slobodných rodičov, členov LGBTQ komunit. „Ľudia žiadajú, aby Cirkev bola útočiskom pre zranených a sužovaných, nie ústavom pre dokonalých. Chce, aby sa Cirkev stretávala s ľuďmi, nech sú kdekoľvek, kráčala s nimi namiesto toho, aby ich súdila, a aby budovala skutočné vzťahy prostredníctvom starostlivosti a autenticity, nie pocitu nadradenosti“ (USA). Jasne sa objavuje všeobecná pozornosť pre mladých ľudí, ľudí so zdravotným postihnutím, chudobných a obranu života.

Rany Cirkvi sú spojené s ranami sveta. Uvádajú sa výzvy tribalizmu, sektárstva, rasizmu, chudoby a rodovej nerovnosti. Dialóg medzi kresťanmi rôznych cirkví sa tiež považuje za nevyhnutný a nie iba dobrovoľný. Biskupské konferencie Afriky a Tichomorskej oblasti pozývajú cirkev na celom svete, aby uznali prepojenie medzi sociálnymi a environmentálnymi výzvami.

Všetky cirkevné inštitúcie sú povolané, aby si položili otázku, ako integrovať snahu o synodalitu do spôsobov, akými vykonávajú svoje funkcie, aby obnovili vlastné štruktúry a postupy alebo vytvorili nové. Uznáva sa však, že „synodálna Cirkev neexistuje bez synodálnej spirituality, teda bez osobitnej pozornosti k vnútornému životu a formovaniu svedomia“. Liturgia, najmä eucharistická, je uznávaná ako prameň a vrchol kresťanského života, znak spoločenstva, ktorý „živí slovom a sviatosťami nadšenie pre misiu“.

Cirkev uznáva dôležitosť kultúrnej rozmanitosti Božieho ľudu roztrúseného po celom svete a Riadne generálne zhromaždenie synody o synodalite má v úmysle prijímať rozhodnutia, ktoré zohľadňujú špecifiká všetkých kontinentov, a nechať sa nimi obohatiť. To bolo cieľom druhej etapy synodálneho procesu, tej kontinentálnej. Ázia, Afrika, Latinská Amerika a Severná Amerika, Oceánia, Európa a Blízky východ usporiadali svoje zhromaždenia do marca 2023, z ktorých bol sformovaný dokument Instrumentum laboris pre prvé zhromaždenie biskupov vo Vatikáne.

¹ <https://www.synoda.sk/sk/synteza>

Nie udalosť, ale proces

Afrika: Stretnutie odborníkov a novinárov vzhľadom na marcové zhromaždenie

Regionálni generálni tajomníci synody a viac ako 50 profesionálov z katolíckych médií z celej Afriky sa stretli koncom januára v Nairobi v Keni. Na predchádzajúcom pracovnom zasadnutí, ktoré sa konalo v decembri v Ghane, tím uvažoval o dokumente pre kontinentálnu fázu, ktorý pripravil generálny sekretariát. Z tohto prvého stretnutia vzišiel text pre africkú kontinentálnu synodalitu, ktorý skúmali na druhom stretnutí organizovanom sekretariátom SECAM (Sympóziu biskupských konferencií Afriky a Madagaskaru) v spolupráci s Iniciatívou pre Africkú synodalitu – aj vo svetle nových poznatkov pochádzajúcich z miestnych cirkví. Na stretnutí sa uznalo, že synoda nie je udalosťou, ale „procesom“ a snahou o evanjelizáciu „v kontexte našich špecifických dejín“.

Väčšina prítomných informovala o úspešnom výsledku konzultačnej fázy počúvania, na ktorej sa zúčastnili mnohí veriaci vďaka pápežovi Františkovi za možnosť vyjadriť svoj názor. Dúfame, že Cirkev v Afrike „vyjde silnejšia a jednotnejšia“. Z prijatých správ je jasné, že vo väčšine krajín kontinentu nie je katolícka viera hlavným náboženstvom, preto si musí nájsť spôsob koexistencie a spolupráce s inými vierovyznaniami. Vo viacerých krajinách náboženský extrémizmus zaťažuje praktizovanie viery.

Ďalšou témou je politická nestabilita, ktorá sužuje kontinent a vedie ku konfliktom rôzneho druhu a intenzity. Cirkev v Afrike si uvedomuje, že má zohrávať úlohu pri sprevádzaní sociálno-politických aspektov života kontinentu s cieľom posilniť demok-

raciu, a to znamená, že Cirkev sa angažuje v integrálnych rozvojových projektoch orientovaných na spravodlivosť a mier. Ďalšie výzvy sa týkajú zapojenia mladých ľudí a sprevádzania rodín v ťažkostiach.

Môže byť zaujímavé poznamenať, že generálni tajomníci vyjadrili potrebu nájsť pre Afriku iný obraz, než je biblická ikona stanu, ktorú navrhla synoda; obraz, ktorý predstavuje napríklad Cirkev ako rodinu. V africkom kontexte sa stan v skutočnosti spája s utečeneckými tábormi a dočasnými prístreškami, miestami biedy a utrpenia.

Skúsenosť tichomorských katolíkov

Cirkev v Oceánii: Úvahy pre kontinentálnu fázu

Synodalita, starostlivosť o oceán a formácia pre misiu: tieto pastoračné výzvy zdôraznené štyrmi biskupskými konferenciami Oceánie boli prediskutované začiatkom februára v Suve, hlavnom meste Fidžijských ostrovov, na Kontinentálnom synodálnom zhromaždení Oceánie.

Skupina predstaviteľov týchto konferencií a delegátov z východných katolíckych cirkví sa v januári zišla v Melbourne s cieľom priniesť perspektívu kontinentu do globálneho synodálneho procesu, „ako ju chápú ich vlastní ľudia“. „Rastúci dôraz Cirkvi na synodalitu znie veľmi prirodzene a blízko našej kultúry a zodpovedá tomu, čo sme vždy robili,“ povedala Grace Wrakia, členka delegácie Konferencie biskupov Papuy-Novej Guiney a Šalamúnových ostrovov. Synodalita je „krásny

koncept, Duchom naplnené hnutie, v ktoré verím a za ktoré sa modlím, že bude aj naďalej prebývať v Cirkvi“.

V Oceánii predstavuje existenčnú hrozbu zmena klímy a najmä zvyšovanie hladiny morí, acidifikácia oceánov, suchá, záplavy a častejšie extrémne výkyvy počasia. Podľa profesorky Sandie Cornishovej, profesorky na Austrálskej katolíckej univerzite a členky pracovnej synodálnej skupiny Oceánie, „existujú celé komunity, ktoré si musia hľadať iné miesto na život a snažia sa to robiť kolektívne, aby zostali kultúrnou komunitou“.

Účastníci kontinentálneho zhromaždenia zakončili svoju prácu potvrdením, že oceánska identita a postavenie poskytujú kontext, v ktorom sa miestne komunity zúčastňujú na Božom poslaní. S dôležitými praktickými dôsledkami: „Uznávame ekologickú konverziu ako naliehavú misijnú prioritu nielen pre nás, ale aj pre celú Cirkev. Okrem toho sa cítime povolaní, aby bolo počuť naše hlasy nielen na najvyšších úrovniach vlády v našich krajinách, ale aj globálne – v Cirkvi a spoločnosti ako celku – pre dobro nášho oceánskeho domova a jeho národov.“

Spojené štáty americké a Kanada

Prekonajte neschopnosť počúvať jeden druhého

Stretnutie pre Severnú Ameriku a Kanadu bolo v polovici februára v Orlande na Floride. Jednou z najdiskutovanejších otázok v kontexte americkej cirkvi je jej polarizácia. Predseda Konferencie biskupov Spojených štátov amerických arcibiskup Timothy

Broglia vyjadril nádej, že synodálny proces by ju mohol pomôcť prekonať. „Bohužiaľ, jedným z problémov Cirkvi a spoločnosti všeobecne v Spojených štátoch je neschopnosť navzájom sa počúvať. Počúvate iba správy, ktoré hovoria to, čo chcete počuť, alebo vyjadrujú vlastný názor, a ak s niekým nesúhlasíte, nepočúvate ho.“

Čo sa týka kontinentálneho zhromaždenia, arcibiskup je obzvlášť nadšený zo spolupráce s Kanadou. „Máme veľa spoločného – a, samozrejme, dosť na to, aby sme tieto dve reality rozlíšili –, ale je obohacujúce, že sa môžeme navzájom počúvať. Bude to veľké otvorenie a ocenenie pre Cirkev v oboch krajinách.“

Medzináboženský dialóg, chudoba a extrémizmus

Synodálny proces Cirkvi v Ázii

Otec William LaRousse, asistent generálneho sekretára Federácie biskupských konferencií Ázie (FABC), v Ríme na konferencii organizátorov synody v decembri minulého roka dosvedčil, že ázijskí katolíci boli doteraz „veľmi zapojení“ do synodálneho procesu.

„Dostali sme správy z takmer všetkých konferencií,“ povedal a dodal, že mnohé z nich ukázali, že sú dychtivé a nadšené zúčastniť sa. Generálna konferencia FABC, naplánovaná na rok 2020 v Bangkoku, bola odložená na október 2022, čiže sa konala hneď po prvej fáze synodálneho procesu a pred druhou, kontinentálnou. „Myslím si – komentoval LaRousse –, že v určitom zmysle bola táto konferencia ako „odrazový mostík“, ktorý mal viesť Cirkev á Áziu

k ďalšiemu kroku. Ázijské cirkvi sa stretli koncom februára na svojom kontinentálnom zhromaždení v Bangkoku v Thajsku. Medzi hlavné prvky, ktoré sa doteraz objavili, patrí medzináboženský dialóg, chudobní a otázka náboženského extrémizmu.

Malajzijský kňaz Clarence Devadass, moderátor synodálneho zhromaždenia Ázie, vyjadruje všetku svoju radosť z pohybu, ktorý Cirkev začala. „Nevieme, kam pôjdeme,“ hovorí, ale tento proces je veľmi dôležitý, a ako povedal Svätý Otec, je vedený Duchom Svätým: „Musíme mať vieru v tento proces, aby sme v Cirkvi napredovali.“ V rozhovore o jeho obsahu Devadass hovorí: „V Ázii máme veľké množstvo náboženstiev a veľmi odlišné kultúry prítomné v rôznych krajinách. Kresťania sú menšinou okrem Filipín a Východného Timoru. Preto je potrebné pochopiť, ako existovať v Ázii ako kresťania a ako Cirkev v spolupráci s inými náboženstvami a inými kultúrami a ako môžeme žiť podľa svojej viery v každodennom živote.“

Preskúmajte do hĺbky teológiu a prax synodality

Európske kontinentálne zhromaždenie v Prahe

Účastníci Európskeho kontinentálneho zhromaždenia v Prahe od 5. do 9. februára ukončili svoju prácu schválením návrhu záverečného dokumentu, ktorý opisuje prežívanú konfrontáciu ako „bohatú a vzrušujúcu“, aj keď „nie bez problémov a ťažkostí“, a v ktorom sa opakovane spomínala dráma vojny na Ukrajine a obeť zemetrasenia v Sýrii a Turecku. Zhromaždenie pociťovalo aj „bolesť rán“, ktoré sa

v Cirkvi udiali „zneužívaním, ktorého sa dopustili niektorí ľudia pri výkone svojej služby alebo cirkevného úradu“.

Stretnutie, ktoré sa má opakovať

Synodálne zhromaždenie – píše sa v dokumente – zažilo, „že je možné stretnúť sa, navzájom sa počúvať a viesť dialóg, vychádzajúc z rozdielov a prekonávaním mnohých prekážok, múrov a bariér, ktoré pred nás stavia naša minulosť“. Vyjadrené želanie je, aby zhromaždenie nezostalo izolovanou skúsenosťou, ale pravidelným stretnutím na základe „synodálnej metódy“, ktorá by združila biskupov a laikov aspoň každých desať rokov.

Sme na začiatku cesty

Medzi bodmi, na ktoré dokument poukazuje, je potreba prehĺbiť teológiu synodality a zabezpečiť formáciu v synodalite, ktorá zohľadňuje aj znamenia doby: je potrebné „znovu objaviť niečo, čo je starobylé a patrí k povahe Cirkvi, a zároveň je to vždy nové“; sme teda na začiatku cesty. Potom je potreba „venovať sa otázke významu Cirkvi ako celej služobnej, čo predstavuje rámec pre ďalšie úvahy o charizmách a službách (vysvätených a nevysvätených osôb) a o vzťahoch medzi nimi“. Potom treba preskúmať „formy synodálneho výkonu autority“, ale tiež objasniť „kritériá rozlišovania pre synodálny proces“ a na akej úrovni, od lokálnej po univerzálnu, sa musia prijímať rozhodnutia.

Prekonanie priepasti medzi vierou a kultúrou

Ďalšie témy, na ktoré sa musí podľa kontinentálneho zhromaždenia sústrediť úsilie Cirkvi v Európe, sú: „Konkrétne a odvážne rozhodnutia o úlohe žien v Cirkvi a ich väčšej angažovanosti na všetkých

úrovniah; uvažovať o nedorozumeniach okolo liturgie, aby sme znovu pochopili Eucharistiu ako zdroj spoločenstva; obnoviť živý zmysel pre poslanie prekonaním priepasti medzi vierou a kultúrou, aby sa evanjelium vrátilo do myslí ľudí, nájdením jazyka schopného artikulovať tradíciu a aktualizovať, ale predovšetkým kráčať spolu s ľuďmi.“

Prejsť od počúvania k dialógu a rozlišovaniu

Latinská Amerika a Karibik: Kontinentálne zhromaždenie v štyroch regiónoch

Každé kontinentálne zhromaždenie má svoj vlastný spôsob realizácie. Latinsko-americký kontinent sa rozhodol usporiadať stretnutia medzi februárom a marcom v každom zo štyroch regiónov Latinskej Ameriky a Karibiku: v San Salvadore pre Strednú Ameriku a Mexiko; v Santo Domingu pre Karibik; v Quite pre Bolívarské krajiny a v Brazílii pre krajiny južnej časti Ameriky.

Nádejou posledného cirkevného zhromaždenia diecéz kontinentu v Mexico City bola téma synodálnej cirkvi vychádzajúcej až na predmestia. Podľa arcibiskupa Miguela Cabrejos Vidarteho, predsedu CELAM-u (Rady latinsko-amerických biskupov), spoluzodpovednosť, ktorú chceme posilniť v Cirkvi, predstavuje výzvy, vyžaduje si vždy konať s milosrdenstvom, vedieť čítať znamenia čias, vedieť prejsť od počúvania k dialógu a rozlišovaniu, aby sme vedeli inšpirovať našu činnosť. Podľa Cabrejosa „Cirkev musí stavať mosty, búrať múry, integrovať rôznorodosť, podporovať kultúru stretnutia a dialógu, vychovávať k odpusteniu a zmiereniu, k zmyslu

pre spravodlivosť, k odmietaniu násilia a odvahe pokoja“.

Toto zhromaždenie bolo prežívané ako skutočná skúsenosť synodality. V záverečnom dokumente sa píše: „Je to začiatok obnoveného pochodu Cirkvi, Božieho ľudu, ktorý sa rozhodol postupovať synodálnym spôsobom. V tomto zmysle je to historická pasáž a prorocký výraz.“ Cesta vpred je navrhnutá ako „priestor na stretnutie a otvorenie sa pre transformáciu cirkevných a spoločenských štruktúr, ktorý umožňuje obnovenie misijného impulzu a blízkosti k najchudobnejším a najviac vylúčeným.“

Stav všeobecnej duchovnej mobilizácie

Cirkev na Blízkom východe: Kontinentálne zhromaždenie v Libanone

Na Zhromaždení Cirkvi na Blízkom východe v polovici februára v Bethania-Harissa v Libanone sa spolu s katolíckymi patriarchami zúčastnilo 120 predstaviteľov kresťanských komunít Sýrie, Egypta, Jordánska, Iraku, Svätej zeme a krajín Perzského zálivu z Maronitskej cirkvi a Koptskej katolíckej cirkvi, Gréckokatolíckej a Sýrskej katolíckej cirkvi a potom Arménskej katolíckej, Chaldejskej a Latinskej cirkvi, tiež niektorí predstavitelia pravoslávnych a protestantských cirkví a ľudia, ktorí sa nehlásia k žiadnemu náboženskému vyznaniu. Synodálne kráčanie prežívajú na Blízkom východe ako „stav všeobecnej duchovnej mobilizácie“, tvrdí Sýrsky katolícky biskup Isaac Jules Boutros, ktorý v kontexte synody pripisuje veľký význam východným cirkvám.

Kde sú ľudia, tam musí byť Cirkev

Prínos digitálneho sveta pre synodálne počúvanie

Adriana Masottiová

Aj „šiesty kontinent“, ten digitálny, bude mať na synode 2021 – 2024 zastúpenie. „Iniciatíva *Digitálna synoda* predstavuje významné úsilie načúvať mladým ľuďom a ponúka nové nápady na ohlasovanie evanjelia,“ píše sa v pracovnom dokumente pre kontinentálnu etapu, v ktorom sa zdôrazňuje, že cirkvi sa musia zamerať na mladých ľudí a dať im prednosť. Okrem nich sú to však aj iní a zo všetkých vekových skupín, ktorí sa pohybujú v digitálnom svete a sú to ľudia, ktorých by Cirkev azda inak nedokázala zachytiť. Hnacou silou digitálnej synody boli takzvaní *influenceri*, digitálni misionári, ktorým bol odozvaný pravý a skutočný mandát služby.

Na online podujatí, ktoré v októbri zorganizovalo Dikastérium pre komunikáciu s cieľom modliť sa za digitálnu synodu, sa zúčastnilo asi 200 mladých evanjelizátorov z rôznych krajín spolu s kňazmi, rehoľníkmi a rehoľníčkami. Druhé stretnutie sa konalo pred Vianocami minulého roka. Pri tej príležitosti zaznelo, že digitálny kontinent „je tým priestorom, kde je veľa tých, ktorí hľadajú dôvod žiť, ale ešte nepoznajú Ježiša“. Preto je potrebné priniesť ho pomocou jazyka webu.

Konzultácia sa uskutočnila v auguste 2022 prostredníctvom dotazníka, ktorý obsahoval asi pätnásť otázok o viere, Cirkvi a vplyve evanjelia na život človeka. Svojich *sledovateľov* na rôznych sociálnych platformách oslovilo 280 influencerov z 22 krajín: len v Taliansku bolo vyplnených 13 000 dotazníkov a odoslaných 30 000 spontánnych úvah; celkovo 110 000 dotazníkov zozbieraných z digitálneho kontinentu.

Čísla ukazujú, že o Cirkev je záujem. Celosvetovo sa tretina z tých, ktorí odpovedali, definuje ako neveriaci, agnosticci alebo vzdialení, no často nechávajú preniknúť túžbu, nostalgiu alebo zvedavosť o viere. Mnoho rán vyjadrili tí, ktorí sa cítia byť súdení alebo marginalizovaní. To, čo veľmi zaťažuje obraz Cirkvi, je najmä škandal zneužívania.

Zhrnutie všetkých príspevkov bolo včas doručené Generálnemu sekretariátu synody. Prežitá pozitívna skúsenosť posilnila požiadavku oceniť digitálnych misionárov ako súčasť života Cirkvi a uznať úlohu webu v pastorácii, najmä pre mládež. To zdôrazňuje tvrdenie, že kde sú ľudia, tam musí byť aj Cirkev.

#Spolu2023

„Zhromaždenie Božieho ľudu“, 30. september 2023

Irene Raelisonová

Všetko sa to začalo snom, o ktorý sa brat Alois z Taizé podielil s pápežom Františkom a synodálnymi otcami v októbri 2021: že jedného dňa, počas synodálneho procesu Katolíckej cirkvi, sa Boží ľud zhromaždí na veľkom ekumenickom stretnutí otvorenom pre všetkých kresťanov z rôznych cirkví.

Pápež František to oznámil 15. januára 2023 po modlitbe Anjel Pána na Námestí sv. Petra týmito slovami: „Cesta kresťanskej jednoty a cesta synodálneho obrátenia Cirkvi sú prepojené. Využívam túto príležitosť a oznamujem, že v sobotu 30. septembra 2023 sa na Námestí sv. Petra uskutoční ekumenická modlitbová vigília, ktorej zveríme prácu XVI. riadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov.“ A spresnil: „Pre mladých ľudí, ktorí prídu na vigíliu, bude počas tohto víkendu pripravený špeciálny program organizovaný Komunitou Taizé.“¹

Dňa 30. septembra bol preto chvíľou zastavenia sa, nádychu, aby sme oslávili už dosiahnutú jednotu v Kristovi a zviditeľnili ju. Koniec koncov, počas synodálneho procesu je nepochybne dôležité kráčať spolu, navzájom sa počúvať, spoločne uvažovať a rozlišovať, aby sme dospeli k adekvátnym rozhodnutiam. To je to, čo sa robí a žije v rôznych častiach sveta, v každej cirkvi, kde sa snažíme praktizovať ducha synodality. Neprehliadnuteľný rozmer je však duchovný aspekt a modlitba. V *Prvom liste Solúnčanom* Pavol nabáda Kristových nasledovníkov k duchu komunitného roz-

lišovania, ale aj k radosti a modlitbe: „Vždy sa usilujte o dobro medzi sebou i voči všetkým. Ustavične sa radujte! Neprestajne sa modlite. Za všetko vzdávajte vďaky; lebo to je Božia vôľa v Kristovi Ježišovi“ (1 Sol 5, 15b – 18).

Iniciatíva 30. september dozrieva spoločne. Počas roku 2022 brat Alois a jeho komunita spoločne prežívali svoj sen s rôznymi kresťanskými hnutiami rôznych denominácií. Existuje viac ako päťdesiat hnutí, rôzne cirkevné reality a predstavitelia rôznych národných a medzinárodných pastoračných služieb mládeže, ktorí sa v mesiacoch júl a november 2022 zišli vo Francúzsku v Komunitu Taizé, aby spoločne uvažovali o tom, ako zabezpečiť, aby sa synodálny proces prebiehajúci v Katolíckej cirkvi stal silným momentom v hľadaní jednoty medzi kresťanmi a celou ľudskou rodinou. Objavila sa aj otázka, ako podporiť zapojenie mladých ľudí do tohto procesu. Takto sa presadil projekt „zhromaždenie Božieho ľudu“, aby to bolo stretnutie ekumenické, medzigeneračné a interkultúrne, ktoré by sa uskutočnilo v Ríme a súčasne aj v iných častiach sveta v predvečer októbrovej synody biskupov 2023. Jadrom stretnutia bola práve modlitbová vigília 30. septembra tohto roku².

¹ <https://together2023.net/it/info-page/the-invitation-of-papa-francesco/>

² <https://together2023.net/>

Výmena darov a komunitné rozlišovanie

Komisia pre laikov Lazia: Skúsenosť so synodalitou

Mária Graziánová

Od roku 2017 sa Komisia pre laikov Konferencie biskupov Lazia (CEL) snaží podporovať výmenu darov medzi diecézami svojho regiónu, najmä medzi laickými združeniami. Uprednostňujeme dialóg s lokálnymi skúsenosťami vo vedomí, že každá dôležitá cirkevná skúsenosť „oživuje“ aj sociálne štruktúry.

Komisiu ako koordinačný tím tvoria vedúci laických združení, laici menovaní diecéznymi biskupmi v lokálnych cirkevných úradoch a kňazi asistenti, ktorých tiež menovali diecézni biskupi. Komisii v súčasnosti predsedá Mons. Luigi Vari, arcibiskup Gaety, ktorý je aj biskupským delegátom CEL na prebiehajúcom synodálnom procese.

Prácu komisie inšpiruje istota, že žiadna z miestnych cirkví v Lazii – a ani žiadna z prítomných cirkevných ciest pre laikov – nie je bez duchovného bohatstva, rovnako ako nikto nemá všetko bohatstvo. Toto bohatstvo predstavujú dary, ktoré pochádzajú z bohatej histórie, z plodnej tradície, od svätých žien a mužov, ktorých Duch Svätý vzbudil na tomto území.

Podpora tejto vzájomnej výmeny a tvorivého komunitného rozlišovania, čo je ovocím Ducha, obohacuje všetkých, čím sa Cirkev stáva krajšou a schopnejšou budúcnosti. Preto komisia od roku 2019 každoročne pripravuje „exercície laickosti“. Tento rok sa iniciatíva uskutočnila v sobotu 13. mája

vo Viterbe na tému „Sme jedno telo“. Pojem „exercície laickosti“ odkazuje na cestu, ktorú prežívajú členovia komisie: prostredníctvom dialógu s odborníkmi a podieľaní sa na dobrých komunitných postupov, o ktorých rozprávajú diecézy, sú účastníci pozvaní cvičiť sa v počúvaní, prehodnocovaní činností a vytváraní nových operatívnych spojenectiev.

Časom sa ukázala potreba diskutovať o ťažkých rozhodnutiach týkajúcich sa napríklad evanjelizácie „neveriacich pokrstených“; nedostatku zmyslu pre spoluzodpovednosť v misii, ktorý vyplýva z krízy participatívnych možností; prehodnotenia tradičných spôsobov sviatostnej katechézy, ktoré nie vždy dokážu vzbudiť v nových generáciách vedomé a trvalé priľnutie k viere. Spoločne sme sa zamýšľali nad úlohou farností na tomto území, a to aj vzhľadom na rastúci nedostatok vysvätených služobníkov; nad starostlivosťou o rodiny a „zranené manželstvá“. Potešili sme sa konsolidovaným skúsenostiam vo formácii, v pastorácii mládeže a povolání, v charitatívnej službe, v rastúcej a obnovenej politickej angažovanosti katolíkov vo svetle Magistéria Cirkvi.

Ide o rozhodnutia, ktoré sú výzvou pre celý Boží ľud a kvôli ktorým je možné „stretnúť sa a plánovať spoločne“ pod vedením pastierov a využívajúc skúsenosti jedných i druhých.

editoriál

- 1 Za hranicami duálnej mentality**
Hubertus Blaumeiser

učenie Cirkvi

- 3 Harmónia protikladov**
Pápež František

spiritualita jednoty

- 4 Vytvoriť priestor druhému s jeho odlišnosťami**
Chiara Lubichová

prehĺbenie

- 6 Slabosť agapé ako sila**
Pavol a konfliktná situácia v Korinte
Gérard Rossé
- 12 Darovať sa druhému a... prijať sa cez neho**
Nestratiť sa v labyrinte dualít
Carlos García Andrade, CMF
- 16 Protikladnosť pólov u Romana Guardiniho**
Kľúč k interpretácii života a histórie
Massimo Borghesi
- 22 Dopĺňanie sa protikladov**
Korene tradičného čínskeho myslenia
Antonio Olmi, OP

skúsenosti

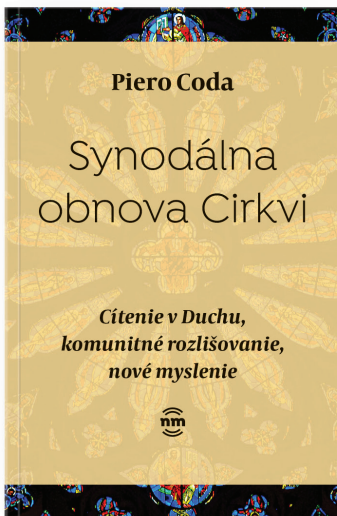
- 26 Harmónia vzťahov**
Dvanásť rokov vo Vietname: Objavovanie životne
dôležitého prístupu
Sameiro Freitasová

- 29 Zvedavosť, otvorenosť, úcta**
Ako prežívam konfesijnú rozmanitosť
Jens-Martin Kruse
- 32 Rásť v poznaní a v duchu**
Skúsenosť medzináboženskej odbornej skupiny
Adnane Mokrani
- dobrá prax**
- 35 Keď sa stretnú charizmy...**
Duchovné cvičenia v duchu cirkevného „my“
Matteo Rebecchi, Giuseppina Signoriniová a Mario Suerte
- 38 Interkultúrna formácia**
Tridsať rokov v „škole života“ v rôznych afrických krajinách
Marina (Else) Castellittová
- 40 Formovanie komunitných lídrov**
Osvojenie si života, myslenia a spoločenstva
Pat Santoianiová
- 42 Medzinárodné alebo interkultúrne?**
Výzvy a príležitosti interkultúry v rehoľných komunitách
Paolo Archiati, OMI
- Cirkev v dialógu**
- 45 Ikuméni**
Odborný seminár o dialógu a službe
Beatriz Isolová
- synodálny proces**
- 46 Svätý Boží ľud žiada hlbokú obnovu**
Synoda 2021 – 2024: Z lokálnej etapy na kontinentálnu
sekciiu pripravila *Adriana Masottiová*
- 52 Kde sú ľudia, tam musí byť Cirkev**
Prínos digitálneho sveta pre synodálne počúvanie
Adriana Masottiová
- 53 #Spolu2023**
„Zhromaždenie Božieho ľudu“, 30. september 2023
Irene Raelisonová
- 54 Výmena darov a komunitné rozlišovanie**
Komisia pre laikov Lazia: Skúsenosť so synodalitou
Mária Graziánová

Vydavateľstvo
Nové mesto

Sme Vydavateľstvo Nové mesto.
Vydávame hodnotné knihy z oblasti
psychológie, viery, rodiny a spoločnosti.

Piero Coda **Synodálna obnova Cirkvi**

V októbri 2022 Vydavateľstvo Nové mesto spolu s Rímsko-katolíckou cyrilometodskou bohosloveckou fakultou Univerzity Komenského

a Slovenskou spoločnosťou pre katolícku teológiu zorganizovalo medzinárodnú konferenciu s názvom Synodálna obnova života a misie Cirkvi: myslenie, spiritualita, rozlišovanie. Jej hlavným hosťom a rečníkom bol prof. Mons. Piero Coda, generálny sekretár Medzinárodnej teologickej komisie. Táto útlá brožúra prináša text prednášky, ktorý Piero Coda pripravil.

Elisabeth Lukasová **Tvoj život je tvoja šanca**

Či si mladý alebo starý, zdravý alebo chorý, kdekoľvek sa nachádzaš, je pred tebou nezameniteľná, jedinečná cesta, na ktorej sa môžeš rozvíjať

v súlade s tým, na čom ti záleží a čo ťa robí šťastným. Uznávaná klinická psychologička a psychoterapeutka Dr. Elisabeth Lukasová, žiačka psychiatra a neurológa Viktora E. Frankla, v tejto knihe zrozumiteľným spôsobom vysvetľuje základné princípy logoterapie a ich uplatňovanie v každodenných situáciách tak, aby sme dokázali viesť zmysluplný a spokojný život.

Vydavateľstvo
Nové mesto

Ekklesia vo svete

Anglická verzia: www.eklesiaonline.org

Francúzska verzia: *Unité et Charismes*, Nouvelle Cité
unitecharismes@focolari.fr

Nemecká verzia: *Das Prisma*, Verlag Neue Stadt
verlag@neuestadt.com

Španielska verzia: *Ekklesia*, Editorial Ciudad Nueva
info@ciudadnueva.es

Slovenská verzia: *Ekklesia*, Zavod Novi svet
narocila@novisvet.si

Talianska verzia: *Ekklesia*, Città Nuova edd.
eklesia@cittanuova.it

Južná Amerika a Karibik: *Ekklesia*, Ciudad Nueva
eklesia@ciudadnueva.com.ar

Brazílska verzia: *Ekklesia*, Editora Cidade Nova
eklesia@cidadenova.org.br

